

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte mandag 7. september 1959 kl. 11.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e.

Til stede var av komiteens medlemmer:

Meisdalshagen, Røiseland, Offerdal, Ingvaldsen, Dahl, Borgen, Wikborg, Hønsvald, John Lyng, Granli, Langhelle, Jakob Pettersen, Kjøs, Watnebryn, Henrik Svensen, Hegna, Finn Moe, Hareide, Paul Ingebretsen, Bøyum og Reinsnes.

Dessuten deltok i møtet utenriksminister Lange og statsrådene Skaug, Lysø og Løbak.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: Fra Utenriksdepartementet statssekretær Engen, ekspedisjonssjef Sommerfelt, direktør Kristiansen og byråsjef Kristiansen, og fra andre departementer ekspedisjonssjef Gøthe, ekspedisjonssjef Stokke og byråsjefene Bjørge og Skutle.

Formannen: Jeg skal få lov til å ønske medlemmene vel møtt. Siden innkallelsen ble sendt ut, har utenriksministeren tilkjennegitt at han gjerne vil gi en liten redegjørelse for det nordiske utenriksministermøte i Reykjavik, som jo vesentlig beskjeftiget seg med dagsordenen for den kommende generalforsamling i FN. Da den andre saken kan komme til å ta lang tid – det får vi drøfte senere – vil jeg anse det som mest praktisk at utenriksministeren får ordet først.

Utenriksminister Lange: Jeg tror jeg skal kunne gjøre det ganske kort. Dette møte i Reykjavik var jo det sedvanlige høstmøte, hvor vi gikk gjennom og sammenliknet opplysningene om de forskjellige punkter på dagsordenen for generalforsamlingen i De forente nasjoner.

Jeg skal ikke trette forsamlingen med en lang rekke mer teknisk betonte spørsmål som vi var inne på der, men jeg skal bare ganske kort nevne det som blir de felles preliminære standpunkter hvor det gjelder en del av de politisk betonte spørsmål.

Det første jeg da vil nevne, når jeg følger rekkefølgen på dagsordenen for Generalforsamlingen, er spørsmålet om fullmaktene for den ungarske delegasjon. Der har jo situasjonen siden Ungarntragedien høsten 1956 vært at det hvert år har vært stilt forslag om å la være å ta standpunkt til den ungarske delegasjons fullmakter. Det har medført i praksis at den ungarske delegasjon har sittet der med full talerett, men uten stemmerett – ja med stemmerett også forresten – og har for så vidt deltatt i alle forhandlingene. Samtidig har situasjonen vært den at de samme land som har nektet å godta Ungarn-delegasjonens fullmakter i FN, har opprettholdt normale diplomatiske forbindelser med Ungarn. Det er altså en helt ulogisk situasjon, og samtlige land som var representert i Reykjavik, var enige om at vi burde nå ta det standpunkt at vi måtte ta konsekvensen av at det ikke er utsikt til noen forandring i Ungarn, at den sittende regjering utgjør den faktiske myndighet, og at vi da må akseptere at den representerer Ungarn i De forente nasjoner, og

stemme for godkjenning av fullmaktene. Det er for så vidt det samme standpunkt som vi har tatt i forholdet til Kommunist-China, at vi aksepterer at den faktiske makt utøves av regjeringen, at vi har diplomatiske forbindelser med den, og at vi stemmer for at det er den som skal representere landet i De forente nasjoner. Ikke i noe av disse to tilfelle er det spørsmål om at deri ligger noen moralsk godkjenning av vedkommende regjeringens handlinger. Jeg tror det vil være riktig av hensyn til opinionen her hjemme at jeg finner en anledning til å gjøre det klart, enten i et innlegg i generaldebatten eller i en stemmeforklaring.

Når det så gjelder revisjonen av FN's statutter, som står på dagsordenen fordi den komite som den 10de generalforsamling som egentlig var revisjonsgeneralforsamlingen nedsatte, avlegger rapport, så er det helt på det rene etter det siste møte i denne komite at dens innstilling vil gå ut på at det i og for seg er ønskelig med en revisjon av FN's statutter i lys av de erfaringer en har vunnet. Den konstaterer imidlertid at de politiske forutsetninger for en revisjonskonferanse ikke er til stede, idet Sovjet-Samveldet og hele Østblokken kategorisk har motsatt seg at det skal foretas noen revisjon, og Sovjet-Samveldet kan ved sitt veto stanse enhver slik revisjon.

Man var enig om å akseptere en slik innstilling og at spørsmålet fortsatt holdes til observasjon, at komiteens mandat for så vidt forlenges, så man, om den politiske situasjon skulle endre seg, kan sammenkalle en revisjonskonferanse på en senere generalforsamling.

Hvor det gjelder Palestinaflyktingene, foreligger det en rapport fra generalsekretæren, idet den nåværende hjelpeorganisasjons mandat utløper til sommeren 1960, og det må tas standpunkt til om det skal forlenges, eller om den skal avvikles. Generalsekretærens rapport går ut på at det fremdeles er behov for en slik hjelpeorganisasjon og at tyngden av dens arbeid bør legges over på å forberede integrasjon av araberflyktingene, for så vidt som de ikke kan repatrieres. Der har araberlandenes regjeringer ganske nylig på en konferanse i Casablanca tatt kategorisk standpunkt mot tanken om en integrasjon i de landene hvor flyktingene i dag oppholder seg, og står steilt på sitt krav om full tilbakeføring til Palestina. Det vil da si at det fortsatt vil bestå et humanitært behov og et politisk behov for å fortsette hjelpevirksomheten gjennom UNRWA for en periode fremover. Sannsynligvis vil det fremkomme forslag fra amerikansk side om en forlengelse av den nåværende hjelpeorganisasjons mandat for en 5-årsperiode.

Vi var enige om at de nordiske land måtte stemme for en slik forlengelse, og måtte være villige til fortsatt å yte bidrag til hjelpeorganisasjonens arbeid i samme utstrekning som hittil, det siste fordi det vil skape stor politisk uro i området hvis det ikke blir gitt de nødvendige bidrag, og vi jo er direkte interessert i å opprettholde den størst mulige ro der ikke minst av hensyn til våre kontingenter i UNEF.

Vi drøftet også finansieringsspørsmålene for UNEF, og der sa både Danmark og Norge fra om at de ville støtte opp under en svensk aksjon som ble bebudet, hvor man ville ta opp spørsmålet om erstatning for tap eller nedsliting av materiell. Der er det nåværende standpunkt at det skal gjøres opp når hele styrken avvikles, men ettersom det trekker ut med avviklingen – og det kan trekke lenge ut – og det stadig

påløper utgifter til fornyelse av materiellet – for Norges vedkommende er det påløpet 6 millioner kroner i slike utgifter – er det rimelig at man får en ordning med erstatning etter hvert for de utgifter som påløper i den sammenheng, og det vil det da bli gjort et forsøk på fra de tre av de nordiske landene som er med i UNEF.

Hvor det gjelder nedrustningskomplekset, var man enig om at, selv om det kan gjøres sterke betenkeligheter gjeldende overfor det at det nå er oppnådd enighet om å nedsette en paritetisk sammensatt kommisjon av Atlanterhavspaktmaktene og av Warszawa-paktlandene utenom FN, kunne ingen av våre land ta det standpunkt at vi ville skape vanskeligheter når det nå blir gjort et nytt forsøk på å komme i gang med realitetsdrøftinger av nedrustningsproblemet. Det er for så vidt det samme standpunkt som generalsekretæren tar i sin årsrapport, hvor han også sier at det viktigste må være at forhandlinger kommer i gang, og at det, samtidig som det vil skje i et kommuniqué om denne nedrustningskomite som vil bli offentliggjort i dag eller i morgen, blir gjort klart at det er ikke hensikten å ta nedrustningssaken ut av De forente nasjoner. Man vil avlegge rapport til FN's nedrustningskommisjon om nedsettingen av komiteen – det vil skje på et møte i slutten av denne uke – og man vil etter hvert holde FN's organ underrettet om forhandlingene i denne nye nedrustningskomite. – Vi var enige om at vi fikk akseptere det, men samtidig kanskje finne en anledning til å understreke den vekt vi legger på at nedrustningsproblemet er et FN-ansvar ifølge paktens ordlyd.

Det vanskeligste politiske spørsmål for oss på den kommende generalforsamling vil utvilsomt være Algerie-spørsmålet. Men der var vi alle sammen enige om at så lenge den franske regjeringens politikk ikke er nærmere klarlagt, slik som det er bebudet at det vil bli gjort før generalforsamlingen, og så lenge vi ikke vet noe om resultatet av drøftingene mellom president Eisenhower og president de Gaulle om det spørsmål, er det ikke mulig å fastlegge vår holdning, for vi vet ikke ennå hvilke resolusjonsforslag vi kan komme til å bli stilt overfor. Vi vet at vi vil bli stilt overfor et fra de arabiske land som er likelydende med det som vi i fjor fant det riktig å avholde oss fra å stemme for. Vi vet ikke om det i år vil foreligge noe alternativt forslag, men vi er i alminnelighet enige om at vi ikke vil kunne stemme for det afro-asiatiske forslag, men at det ville være en fordel om man der kunne komme fram til et alternativ som la til grunn charterets prinsipp om alle folks rett til selv å bestemme over sin skjebne, altså selvbestemmelsesrett som alternativ til kravet om full uavhengighet, som inneholdes i det afro-asiatiske forslag. Men, som sagt, det ble fra alle kanter – også selvfølgelig fra norsk side – understreket at å legge fast noen endelig holdning på det nåværende tidspunkt var ugjørlig.

Det siste spørsmål i forbindelse med FN som vi drøftet, var om den holdning vi skulle ta til det foreliggende forslag, som vil bli behandlet allerede på Verdensbankens årsmøte nå i september, om en ny institusjon for hjelp til underutviklede land, International Development Association. Det forslag som foreligger fra amerikansk side med britisk støtte, går ut på at det skal settes i gang en institusjon i bankens regi og med styreorganer sammensatt på samme måte som Verdensbankens, hvor Østblokklandene ikke er med, og hvor innflytelsen er gradert

etter de innskudd man har ytet til bankens virksomhet, en institusjon med en samlet kapital på en milliard dollars. Det vil si at det norske bidrag etter samme skala som våre bidrag til banken vil være et sted mellom 6 og 7 millioner dollars.

Der var vi enige om at det ville være forhastet på bankens møte å treffe endelig avgjørelse om opprettelse av denne institusjon etter de foreliggende retningslinjer. Vi begrunnet et utsettelsesforslag her med at hele saken om formene for hjelpevirksomheten og økonomisk hjelp til de underutviklede land kommer opp i forbindelse med rapporten fra det økonomiske og sosiale råd til FN's generalforsamling. Man burde avvente drøftingen der, hvor også forslaget om International Development Association ville komme opp i debatten, og man burde få avklart både de underutviklede lands reaksjon – det er jo de som skal være mottagerne her – og reaksjonen i de østeuropeiske land. Det ville videre være en fordel hvis det var mulig å oppnå at en slik ny finansieringsinstitusjon ble lagt opp slik at Østblokklandene ihvertfall ble stilt overfor spørsmålet om de ønsket å yte sin medvirkning eller ikke, og også lagt opp på en slik måte at mottagerlandene fikk en større innflytelse enn de ville få etter planen for International Development Association. Man var enig om dette som et felles nordisk standpunkt på bankens møte og om at vi ville ta endelig standpunkt i lys både av debatten under bankens møte og debatten i generalforsamlingen på grunnlag av ECOSOC's rapport. – Dette var de spørsmål jeg ville nevne når det gjelder FN.

Så vil jeg til slutt bare ganske kort si at det fra islandsk side etter forhåndsvarsel ble reist spørsmål om møtet kunne uttale seg om fiskerigrensetvisten mellom Island og Storbritannia. Det islandske ønskemål gikk ut på at vi skulle uttale oss til full støtte for det islandske standpunkt og direkte rette en oppfordring til Storbritannia om å trekke sine krigsskip ut av den islandske fiskerisone. Det kunne ingen av oss akseptere, men vi ble enige om den formel som vil være kjent fra vårt kommuniqué, og som går ut på at vi uttaler håpet om at det vil bli funnet en internasjonal løsning av sjøgrensetvisten under den forestående sjørettskonferanse, og videre forhåpningen om at det i den tid som forløper inntil da, må unngås episoder i de islandske fiskefarvann. Det var alle enige om å kunne si, og islendingene syntes det var litt bedre enn tungen ut av vinduet, men ikke meget.

Formannen: Jeg skal få takke utenriksministeren for redegjørelsen. – Er det noen som forlanger ordet?

Kjøs: Jeg må si at jeg synes det er nedslående at man nå er kommet fram til at man finner å måtte godkjenne fullmaktene for den ungarske delegasjon i FN. Det vil jo ikke si annet enn at når det har gått en passe tid, avfinner man seg med det som har hendt, og for de folk som lever under kommunistdiktaturet, er jo det en svært – man kunne nesten si – fortvilet utvikling. Jeg synes det er nedslående.

Når det gjelder spørsmålet om Kommunist-Chinas medlemskap i FN, vet jeg ikke om det nå foreligger noe om De forente staters stilling til det spørsmål. Men skulle De forente stater komme til å innta samme standpunkt som i fjor at de ikke vil godkjenne Kommunist-Chinas medlemskap, synes jeg for mitt vedkommende det vil

være riktig også for oss å innta det samme standpunkt som i fjor, at man ikke presser den sak fram, og slik som utviklingen er i Asia, synes jeg det må være svært liten grunn til å presse den fram mer i år enn i fjor. Jeg er fullt klar over alle de argumenter som kan anføres for at en så stor makt bør være medlem i FN, men jeg mener også det er full grunn til å opprettholde det syn at de som skal komme inn, i hvert fall i noen grad bør ta hensyn til FN's prinsipper, og det ville være en lite ønskelig situasjon, synes jeg, om vi skulle være med på å presse det spørsmål fram til avgjørelse, hvis De forente stater skulle innta det samme standpunkt i år som de gjorde i fjor.

Wikborg: Jeg går ut fra at vi bare skal ta til etterretning det utenriksministeren sa, og at det ikke betyr at vi erklærer oss enige i alle de spørsmål som var fremme, men at vi for så vidt står fritt ved en senere behandling av de problemene.

Jeg stiller meg også tvilende med hensyn til Ungarn-fullmaktene, og i hvert fall håper jeg at vi ikke tar et mer vidtgående standpunkt enn de land vi gjerne samarbeider med når det gjelder slike spørsmål. Jeg er klar over at det vil ha sin betydning om utenriksministeren kan få anledning til å gi uttrykk for at det i vårt standpunkt ikke ligger noen moralsk godkjenning.

Det samme gjelder naturligvis dette vanskelige China-spørsmålet, som i år er vanskeligere enn før på grunn av det som har hendt der borte i Øst-Asia i det siste. Men disse høye prinsipper i FN om at medlemsstatene skal være fredselskende nasjoner, er jo blitt så tynnslitte at de har overhodet ikke noe innhold lenger, så der må man vel kanskje legge en mer realistisk vurdering til grunn, den at det er en stor hindring for det internasjonale arbeid at Kommunist-China ikke er representert. Vi blir vel nødt til å holde på det samme standpunkt som tidligere.

Med hensyn til opprettelsen av International Development Association er jeg nok litt skuffet over at man skal ville skyve det ut på denne måte. Jeg forstår utmerket godt de meget sterke argumenter utenriksministeren fremholdt, særlig at man må forsøke om man kan få inkludert Østblokken i dette, og at det er av betydning at de landene som skal ha denne hjelp, kan godta ordningene, så det ikke blir noen vanskeligheter på det punkt, men jeg håper at det fra norsk side blir gitt uttrykk for at vi stiller oss positivt til tanken, og at vi vil ta vår del av de byrder som kommer. Jeg tror at det haster.

Borgen: Jeg vil også gjerne få ta en reservasjon når det gjelder representasjonen for Ungarn. Jeg vil gjerne slutte meg til det hr. Kjøs sa om at det er temmelig beklagelig at man skal komme i den situasjon at man nå må godkjenne denne representasjon. Jeg vil be om at Regjeringen ser på saken med våre øyne også. Det er unødvendig å nevne noe om de følelser som sikkert gjør seg gjeldende i hele den frie del av Europa på dette punkt, men jeg vil allikevel nevne det. Jeg tror det vil være svært vanskelig for svært mange å forstå at man skal være nødt til å godkjenne delegasjonen fra Ungarn i den nåværende situasjon. Det kan være vanskelig med China også, men jeg synes ikke det er analogi mellom disse to

tilfellene, jeg synes Ungarn står i en ganske annen stilling, så jeg vil be Regjeringen om at det blir undersøkt alle muligheter for å kunne ta et standpunkt som vil være mer i overensstemmelse med det vi alle føler i denne forbindelse.

Kjøs: Bare et ord for at jeg ikke skal bli misforstått. Jeg mener ikke at Norge skal endre sitt standpunkt når det gjelder Chinas medlemskap, men hvis det foreligger samme situasjon som i fjor, at USA er mot medlemskapet, anser jeg det ikke for noen gunstig situasjon om vi skulle presse på for å få det godkjent mot USA's ønske. Det var dette jeg ville ha sagt.

Utenriksminister Lange: Hvor det gjelder det siste spørsmål, om Chinas representasjon, er jo forholdet det at vi siden 1953, da krigshandlingene i Korea opphørte, hvert år har stemt mot et amerikansk utsettelsesforslag som ville skyve spørsmålet ut i fremtiden, og for så vidt gitt til kjenne at vi mener at nå bør det tas standpunkt, og også gitt uttrykk for at vårt standpunkt da ville være at Pekingregjeringen bør innta Chinas plass. Det er den samme holdning vi vil ta nå som vi har tatt hvert år siden 1953. Det er ikke noen forandring i den holdningen. Begrunnelsen som jeg håper jeg skal få anledning til å gi, er jo den at det nytter overhodet ikke med noen appell til staten Chinas forpliktelser som medlem av De forente nasjoner så lenge vi nekter å gi denne stats faktiske regjering sete i De forente nasjoner. Om en slik appell vil ha noen gjennomslagskraft, får stå åpent, men det er i all fall helt klart at så lenge de holdes utenfor, kan de med en viss rett avvise enhver slik appell. Men dertil kommer det mer reelle moment at det er ikke tenkelig at De forente nasjoner virkelig kan øve noen innflytelse i praksis på situasjonen i hele Øst-Asia så lenge den største stat i Øst-Asia ikke er representert i De forente nasjoner. Det aktualiseres for så vidt nå i forbindelse med situasjonen i Laos.

Kanskje jeg skal få lov å bruke noen få minutter til å gi de opplysningene vi har fått om situasjonen i Laos.

Regjeringen i Laos har nå offisielt anmodet De forente nasjoner om å sende en FN-styrke til Laos for å bistå regjeringen med å slå tilbake det den kaller en aggresjon fra Nord-Vietnam. I den anledning er Sikkerhetsrådet innkalt til i kveld.

Det er vanskelig å gjøre seg opp et pålitelig bilde av situasjonen i Laos på grunnlag av det materiale vi har. Hittil har man i Washington og i London ikke hatt grunnlag for å mene at det foreligger en aggresjon eller en infiltrasjon av fremmede tropper i Laos. Derimot har regjeringstroppene vært i kamp med laotiske opprørsstyrker, særlig styrker fra den såkalte 2. bataljon fra «Pathet Lao»-bevegelsen. Denne styrken har holdt seg mer eller mindre intakt i Laos siden krigen sluttet i 1954, og det anses som sikkert at den blir forsynt med utstyr fra Nord-Vietnam. På den annen side blir de laotiske regjeringsstyrker trenet av franske offiserer, og de blir bistått i dette av en amerikansk militærmisjon på 108 personer. Det militære utstyr kommer i det vesentlige fra De forente stater.

Inntil den laotiske henvendelsen til De forente nasjoner kom i slutten av forrige uke, hadde man i Washington og London det inntrykk at regjeringen i Laos

hadde situasjonen under kontroll. Henvendelsen til FN kom derfor som en overraskelse på utenriksminister Herter mens han var i Paris. På spørsmål i NATO's råd, hvor han da møtte for å redegjøre for Eisenhowers reise, uttalte han at han tvilte på om en større åpen aggresjon fra Nord-Vietnam eller China var under oppseiling. Han mente for øvrig at China nok kunne være engstelig for at den forestående kontakt mellom Khrusjtsjov og Eisenhower kunne føre til et forbedret forhold mellom De forente stater og Sovjet-Samveldet. Både i Washington og i London er det åpenbart at man ønsker å få sikrere opplysninger om den faktiske situasjon i Laos enn det de nå har.

Fra britisk side ble det alt for flere uker siden foreslått å sende FN-observatører til Laos. Det ble tatt opp mellom den britiske og den sovjetiske utenriksminister, som ifølge Genève-konferansen av 1954 er de to ansvarlige for situasjonen i Laos. Fra britisk side ble forslaget tatt opp overfor Sovjet-Samveldet, og fra sovjetisk side stilte man et motforslag om å gjenopprette den kontrollkomisjon som Genève-konferansen i 1954 opprettet for Laos' vedkommende. Det var Canada, India og Polen som var medlemmer av denne kommisjon. Den opphørte å fungere i fjor, uten å være formelt oppløst. Den laotiske regjering har imidlertid motsatt seg at denne kommisjon skulle tre i virksomhet igjen med denne sammensetning.

I Genève-avtalen av 1954 ble Laos' nøytrale status garantert av den laotiske regjering og bekreftet av selve Genève-avtalen, som setter snevre grenser for regjeringens handlefrihet i utenrikspolitikk og militærpolitikk.

Fra kommunistisk hold, både fra sovjetisk og kinesisk, beskyldes USA for å krenke Laos' nøytralitet ved å opprette militærbaser i landet. Fra amerikansk hold benektes dette, og det henvises til at alt som finnes av amerikansk militærpersonell, er denne misjonen på 108 personer. Samtidig beskylder amerikanerne Nord-Vietnam for å støtte opprørsbevegelsen mot den lovlige regjering i Laos. For øvrig minner jeg om at De forente stater ikke undertegnet Genève-avtalen.

Fra amerikansk og britisk side vil det nå i De forente nasjoner, dvs. i Sikkerhetsrådet i første omgang, bli foreslått at FN sender observatører til Laos for å få uhildede opplysninger om den faktiske situasjon. Det ventes kanskje også at FN-observatørens nærvær vil legge en demper på situasjonen og berolige Laos-regjeringen.

Det er sannsynlig at Sovjet-Samveldet vil motsette seg dette forslag, og i stedet foreslå at observatørgruppen under Genève-avtalen blir gjenopprettet. Hvis Sovjet nedlegger veto mot vestmaktens forslag om en ny observatørgruppe, er det mulig at generalforsamlingen kan bli innkalt til ekstraordinær sesjon. I så tilfelle vil vi la oss representere av vår faste delegasjon, som vil bli forsterket, hvis det skulle vise seg nødvendig.

Situasjonen er uoversiktlig, men under de nåværende omstendigheter kan en regne med at i all fall både De forente stater og Sovjet-Samveldet og naturligvis Storbritannia er interessert i å hindre komplikasjoner som kan gripe forstyrrende inn i de forestående personlige kontakter som skal finne sted under Khrusjtsjovs besøk i De forente stater.

Hvis Norge skulle få en anmodning fra FN om observatører til Laos, vil Regjeringen naturligvis overveie det, men jeg vil ikke unnlate å gjøre oppmerksom på at vi alt er sterkt belastet personellmessig sett slik det er i dag.

Henrik Svensen: Jeg har et spørsmål som ikke har noen som helst sammenheng med de redegjørelser utenriksministeren har gitt: Det har vært skrevet en del i pressen om den våpeneksport som ble drøftet her i siste møte. Kan det sies noe mer om den?

Utenriksminister Lange: Nei, det kan ikke sies noe mer. Det som skjedde med den siste forespørsel fra Tunis, var at den tunesiske regjering – som ifølge de opplysninger vi hadde fått fra Raufoss, og som Raufoss igjen hadde fra de agenter de er i forbindelse med, var bestiller av denne ammunisjon – på eget initiativ tok opp saken og benektet at den hadde plasert noen bestilling på denne ammunisjon i det hele tatt. Det har da ført til at vi har bedt Industridepartementet, som er det departement som har ansvaret for Raufoss, om å få brakt på det rene hva slags status disse agenturene har, og å søke å få avklart hva det er for folk som opererer. Dette eksempel viser jo tydelig at de er temmelig skruppelløse med hensyn til hvilke opplysninger de gir om de bestillinger de ønsker å plasere.

Wikborg: Siden spørsmålet om våpeneksport nå er brakt fram, er det et annet spørsmål hvor jeg også gjerne vil høre hvordan det har utviklet seg. Det gjelder våpeneksport og ammunisjonseksport til Indonesia. Det har vært oppe her i komiteen for en tid siden.

For en måneds tid siden ble det offentliggjort i «Aftenposten» et telegram hvor det het at en av de ledende for den indonesiske hær var kommet hjem fra en rundreise, hvor han hadde kjøpt opp våpen og ammunisjon. Han nevnte en rekke land han hadde kjøpt disse ting i, bl.a. Danmark, og jeg tror også Sverige var nevnt. Norges navn var heldigvis ikke nevnt. Så tilføyte han: Disse våpen får vi meget snart, og de skal øyeblikkelig settes inn i kampen for å slå ned opprørerne.

Jeg vil gjerne høre hvordan Utenriksdepartementet og våre myndigheter har reagert på dette, og om vi fremdeles tenker på å sende våpen og ammunisjon til Indonesia.

Utenriksminister Lange: Situasjonen hvor det gjelder Indonesia, er at vi i vår fikk en forespørsel om hvordan vi ville stille oss til en lisensanmodning om eksport av sprengstoff til Indonesia. Det ble da svart at man kunne regne med å få lisens for en slik eksport. Vi baserte oss da på at vestmaktene i sin alminnelighet tar det standpunkt at de leverer det den indonesiske regjering ber om, bl.a. for å unngå at den skal være helt avhengig av leveranser fra andre kilder. Alle de ledende vestmakter har i det siste året i hvert fall levert – som en politisk handling, kan man godt si – våpen og ammunisjon til den indonesiske regjering.

For vårt vedkommende var det altså spørsmål om sprengstoff, og vi tok da, i samsvar med det jeg forresten har orientert om her i komiteen, det standpunkt at vi

ville eventuelt gi lisens. Hvorvidt det er kommet søknad om lisens, er jeg ikke på det rene med i øyeblikket. I hvert fall er det siden ikke kommet noen forespørsel eller søknad om lisens for våpeneksport eller for direkte ammunisjonseksport.

Røiseland: Det var affæren til Tunis. Den har vore drøfta her før. Så vidt eg forstår, fell no spørsmålet om våpeneksport til Tunis definitivt bort i denne omgang?

Utenriksminister Lange: Ja.

Røiseland: Men korleis var det Regjeringa fekk greie på at det var private agentar som stelte med det? Var det den tunesiske regjeringa som vende seg hit, eller korleis i all verda kom det opp?

Utenriksminister Lange: Det var den tunesiske regjering som meddelte vår ambassadør i Rabat at det ikke forholdt seg riktig når det i norsk presse hadde stått omtalt at den tunesiske regjering hadde ønske om å plasere bestillinger på ammunisjon og våpen i Norge.

Røiseland: Det var ei lukke at det ikkje var blitt sendt.

Utenriksminister Lange: Agentene har vi selvfølgelig ikke fått opplysninger om fra Tunis. Men vi anstilte da undersøkelse, og har fått opplysninger om dem gjennom Raufoss.

Wikborg: Jeg vil nok etter dette be om at man er noe forsiktigere i fremtiden ved behandlingen av den slags saker. Med hensyn til forskjellen mellom sprengstoff og ammunisjon, så er kanskje ikke den så klar og entydig, og jeg vil be Regjeringen overveie om ikke stortingsvedtaket – jeg tror det var av 1935 – bør bevirke at man ikke sender noe til Indonesia.

Ingvaldsen: Når det gjelder en sånn forespørsel om ammunisjon, kan jeg godt tenke meg at den vil komme gjennom agenter. Men jeg innbilte meg faktisk at det var en rent rutinemessig fremgangsmåte at man innhentet opplysninger om agentene og fikk sjekket opp deres status overfor det lands regjering som de påberoper seg. Det er det jo en bagatell å gjøre, så vidt jeg skjønner.

Utenriksminister Lange: Det er det man har bedt om at det blir sørget for at så skjer.

Formannen: Da kan vi vel anse dette ordskifte om utenriksministerens redegjørelse for avsluttet.

Neste punkt på dagsordenen er handelsministerens redegjørelse om forhandlingene om et frihandelsområde. Der foreligger den situasjon at det er en rekke dokumenter som i all fall en del av medlemmene ikke har kunnet stifte

bekjentskap med, fordi det ingen hensikt hadde å forsøke å sende dem ut, idet de sannsynligvis ville være kommet fram etter at medlemmene var reist til dette møte. Handelsministeren har derfor antydnet at han kanskje nå i formiddagsmøtet kunne gi en redegjørelse, og at man så tok en pause, og hvis medlemmene da ville, kunne de gå gjennom disse dokumenter, og man kunne komme tilbake og da sette et møte i ettermiddag, hvis det var ytterligere opplysninger man ønsket eller punkter man ville drøfte.

Jeg vet ikke hva man her tenker om denne fremgangsmåte. Jeg vil på det nåværende tidspunkt bare legge problemet fram. Handelsministeren vil så gi sin redegjørelse, og så får vi se hvordan den videre fremgangsmåte skal være. Skal vi være enige om det?

Statsråd Skaug: Siden den utvidede utenrikskomite sist hadde møte og fikk en redegjørelse for de drøftelser som fant sted på statsrådmøtet i Saltsjöbaden, har det ikke vært ført ytterligere forhandlinger om denne saken, bortsett fra at en teknisk arbeidsgruppe kom sammen i Stockholm for noen få dager siden for å drøfte bl.a. opprinnelsesspørsmålene.

Det har imidlertid i hovedstedene pågått ganske meget arbeid av forberedende art, og forhandlingsdelegasjonene med embetsmenn skal ta til igjen med sine drøftelser i Stockholm i morgen. Vi regner da med at det fra da av og fram til slutten av oktober vil pågå et kontinuerlig arbeid med utformingen av en konvensjonstekst.

Vi har sett det som meget ønskelig å få anledning til å legge fram for komiteens medlemmer den situasjon som vi nå har, slik at komiteen kan være orientert om de arbeidsforslag som er lagt opp, og de sakene som skal opp til behandling.

Vi har dessverre kommet i en viss tidsnød. Det er jo ikke så lenge siden møtet i Saltsjöbaden ble holdt. Det har vært nødvendig å avvikle noen ferie for en del av embetsmennene, men de har da vært i gang med å forberede dette møte. Et resultat av disse forberedelser er de dokumenter som komiteens medlemmer har fått tilstillet.

Hoveddokumentet – det store dokumentet som er delt om – består for de 42 første sidens vedkommende av et britisk utkast til en konvensjonstekst, basert på den enighet som forelå ved møtet i Saltsjöbaden. Det er visse punkter hvor det ikke står noe i dette dokumentet, og det viser da at der er punkter hvor det ikke foreligger enighet.

Dette dokument er gått igjennom dels av en gruppe embetsmenn og har videre vært til behandling i frihandelsområdeutvalget, der direktør Getz Wold er formann, og hvor alle arbeids- og næringslivets organisasjoner er representert. Det fremkom ved behandlingen der ingen avvikende oppfatninger i forhold til de synspunktene som embetsmennene har fremhevet, og som man har i dette dokumentet i det som kommer etter side 42 og utover. Det er i alt 11 sider med overskriften «Merknader til konvensjonsutkastet til europeisk frihandelsforbund».

Disse merknadene gir en foreløpig norsk standpunkttagen til det konkrete konvensjonsforslaget, og det er på flere punkter her også gitt uttrykk for at man

under de fortsatte forhandlinger bør stille forslag om visse endringer i den teksten som er foreslått fra britisk side. I dette store dokumentet er disse endringsforslag formulert på det engelske språk, siden det er tanken å legge dem fram hvis man er enig i disse forslagene. Men vi har også sendt ut et mindre dokument, hvor disse konkrete endringsforslag er satt i norsk språk. Det er et dokument på 3 sider.

Som nevnt var det under drøftelsene i frihandelsområdeutvalget enighet om at disse endringsforslag burde fremmes under møtene i Saltsjöbaden. Man vil se av de tre sider at det dreier seg om en mindre endring til artikkel 2 om formålet, så en endring til artikkel 11 om forbud mot eksportavgifter, til artikkel 12 om kvantitative restriksjoner, til artikkel 14 om statsstøtte, til artikkel 16 om etablering og til artikkel 18 om den økonomiske politikk.

Disse endringsforslag har det som nevnt, vært enighet om i frihandelsområdeutvalget, hvor næringslivets organisasjoner ga sin tilslutning til dem. Regjeringen har ikke ennå behandlet disse endringsforslag, men skal gjøre det i morgen formiddag. Om det var mulig, ville Regjeringen selvsagt sette stor pris på å høre hvorvidt den utvidede utenrikskomite finner at disse forslagene bør fremmes fra norsk side. Det er av den grunn at vi ville sette pris på å få en slik reaksjon at jeg antydte overfor formannen, at det kanskje ville være hensiktsmessig om komiteens medlemmer fikk anledning til å gå gjennom de vesentlige punkter i dette materiale, for å kunne ha et bedre grunnlag for å gi en uttalelse om disse endringsforslag.

Vi har ordnet det slik for dette møte at landbruksministeren vil gjøre rede for landbruksspørsmålenes behandling og fiskeriministerens for fiskeriproblemene, så jeg skal ikke komme inn på de to områder i denne korte redegjørelse jeg her gir. Men jeg vil gjerne ha nevnt at det som her foreligger, selvsagt bare er en mindre del av det forberedende arbeid som nå foregår i de forskjellige departementer og også i næringslivet når det gjelder denne saken.

Det arbeides nå på tre hovedfelter. Eksportrådet sammen med Utenriksdepartementet og Handelsdepartementet er i ferd med å kartlegge de endringer i eksportmulighetene som denne nye ordning med et frihandelsforbund vil medføre. Det er et overmåte stort og vanskelig arbeid. Det forutsetter en nøye gjennomgåelse av markedene for de forskjellige eksportgruppene, og ikke bare for de vanlige eksportvarer, men også for slike hjemmeindustrivarer som under disse endrede forhold kan tenkes å få eksport.

Det vil i forbindelse med gjennomføringen av dette frihandelsforbundet selvsagt reise seg en rekke problemer av strukturell art, og for en del av hjemmeindustrien vil det, som vi jo har vært inne på tidligere, sikkert bli visse problemer. Industriministerens har for noen tid tilbake hatt et møte med formennene i alle bransjerådene, og bransjerådene er bedt om i løpet av september måned å avgi sine uttalelser til industriministerens om hvorvidt de mener at denne planen bør godtas av Norge, og er også bedt om når det gjelder sentrale punkter som opprinnelsesproblemene, etableringsrett osv., å avgi uttalelser om eventuelle endringer som måtte ønskes i de forslag som nå foreligger.

Bransjerådene vil så i neste omgang, når de har avgitt disse uttalelsene, hver for sine bransjer overfor Industridepartementet fremme synspunkter og forslag om

tiltak som bør treffes for at norsk industri skal stå bedre rustet til å møte denne nye situasjon. Bransjerådenes uttalelser om disse spørsmål vil i sin tid bli forelagt for Stortinget når og hvis denne saken føres fram til å bli en realitet.

Industriforbundet og de andre næringsorganisasjoner har deltatt i frihandelsområdeutvalgets behandling av det som nå foreligger, og industriministeren skal en av de nærmeste dagene ha en drøftelse med Industriforbundets ledelse om det arbeid som er satt i gang. Der er det spørsmål om hvorvidt Industriforbundet ved siden av bransjerådenes arbeid med disse spørsmål ønsker å ha noe i tillegg, og det vil da bli drøftet mellom industriministeren og Industriforbundet.

Det store og innviklede spørsmål om norsk næringslivs konkurransevne i sin alminnelighet er, som jeg hadde anledning til å nevne tidligere i et møte i denne komite, blitt tatt opp av den felleskomite som er nedsatt av Norges Industriforbund, Norges Handelsstands forbund, Norges Håndverkerforbund og Den norske Bankforening. Disse fire organisasjoner fikk jo stilt et meget betydelig beløp til disposisjon for undersøkelser om frihandelsområdets virkninger for Norge fra de fond som Sosialdepartementet hadde fra Varekrigsforsikringen. De har nå i flere måneder vært i gang med et arbeid, særlig med beskatningen og de andre produksjonsfaktorenes kostnader i Norge, for å forsøke å få frem såpass pålitelige internasjonale sammenligninger som man kan få på dette nokså innviklede og vanskelige område. Vi er stadig i kontakt med direktør Kaare Petersen i Forretningsbankens Konjunkturinstitutt, som i første rekke står for dette undersøkelsesarbeid.

I neste omgang vil det da bli Finansdepartementet som sammen med Industridepartementet vil måtte drøfte igjennom de problemer som her foreligger, men det er antagelig så at man bør ha noe sikrere grunnlag enn vi har i dag når det gjelder disse spørsmålene hvis man for alvor skal diskutere eventuelle endringer. Det arbeidet er da i gang.

Jeg har gjerne villet nevne de områdene man her arbeider på. Det er jo nemlig stadig spørsmål om hva som blir gjort, og det er lett å forstå en del utålmodighet i forbindelse med at der ikke foreligger øyeblikkelige resultater. Men dette er arbeid som nødvendigvis må ta sin tid, det kan man ikke komme bort fra. I stor utstrekning kan vi for øvrig her, især når det gjelder næringenes konkurransemessige stilling, nyttiggjøre oss det materiale som er skaffet frem i forbindelse med undersøkelsene og drøftingene av det nordiske fellesmarked. Der er jo forholdet til Sverige og Danmark meget klart belyst.

Dette var de bemerkninger jeg hadde om hvordan situasjonen ligger an. Det er vel antagelig så at når det gjelder konvensjonens generelle del, det store dokument som her foreligger, er der ikke avgjørende problemer for vårt vedkommende. De endringsforslag som her foreligger fra ekspertutvalget og fra frihandelsområdeutvalget, er sannsynligvis noe som ikke vil reise noen særlig debatt. Der er problemer og vanskeligheter i forbindelse med jordbruksvarene og fiskerivarene, og jeg ville derfor tro at det ville være hensiktsmessig at jeg ikke gikk mer i detalj om disse endringsforslag på det nåværende tidspunkt, men at

landbruksministeren og fiskeriministeren i stedet kunne redegjøre for de problemer som foreligger på disse to områder. Jeg kunne så, om det ønskes, komme nærmere tilbake til detaljer når det gjelder konvensjonsteksten etterpå, hvis det er så at komiteen vil avvikle møtet i formiddag, og ikke ha noe møte senere på dagen.

Formannen: Jeg skal takke for redegjørelsen. – Det kunne kanskje være hensiktsmessig at vi tok en pause nå, så kunne medlemmene også få anledning til å tenke litt over spørsmålet om hvorvidt det er nødvendig å ha et møte senere, når disse dokumentene er studert.

Wikborg: Får jeg bare lov å nevne ett punkt som jeg er blitt oppmerksom på under dette meget hurtige gjennomsyn. Det er artikkel 8, som berører fiskaltoll og den slags avgifter, hvor det etter kommentarene å dømme vil skje betydelige inngrep i vår nåværende alkoholpolitikk, f.eks. ved at vi må sidestille med hensyn til avgifter importert brennevin og norsk brennevin, og videre at vi må ha samme satser for øl av alle klasser. Her er det ikke fiskale hensyn og ikke diskriminerende hensyn, men det er sosiale hensyn som spiller inn, og jeg vil bare allerede nå gjerne ha sagt at det ville være ønskelig om man under utarbeidelsen av konvensjonsteksten kunne få en tilstrekkelig ventil, slik at de sosiale hensyn vi mener må tilgodesees, også kan tilgodesees, og at vi ikke blir tvunget inn i en alkoholpolitikk som vi ikke ønsker. Jeg ser at utvalget i og for seg er enig i utformingen, men jeg tror nok at sterke krefter i vårt land vil reise seg mot det.

Formannen: Er komiteens medlemmer enige i at vi tar en 20 minutters pause? – Da møtes vi her igjen presis kl. 12.30.

Forhandlingene ble gjenopptatt kl. 12.30.

Formannen: Jeg gir ordet til landbruksministeren, som vil redegjøre for hvordan det ligger an med jordbruks- og frihandelsforhandlingene.

Statsråd Løbak: Når det gjelder jordbrukets stilling i disse forhandlinger, er det vel riktig å si at jordbruket på sett og vis har vært holdt utenfor de generelle drøftelser hvor man har søkt å finne fram til generelle retningslinjer som skulle gjelde hele feltet. I det bildet er jordbruket hele tiden blitt holdt utenfor, på grunn av de særegne forhold som rår på jordbrukets område i de nordiske land og innenfor sylvmaktsområdet i det hele. Man er da etter hvert kommet fram til at det ville være hensiktsmessig å føre tosidige forhandlinger om jordbrukets problemer.

Når vi da ser på de nordiske land, er det selvfølgelig Danmark med sitt store overskudd av landbruksprodukter som har vært det vanskelige problem i de drøftelser som har vært ført, både på det nordiske plan og på et større plan, i relasjon til de øvrige nordiske land og jeg kan kanskje si, spesielt til vårt land.

Som handelsministeren sa, er det omsendt en del dokumenter til komiteen, og fra Landbruksdepartementet er det omsendt et notat som kan danne grunnlag for vurderingen av den stilling vi står i i dag når det gjelder forhandlingene med Danmark. Dertil er det tatt inn i et annet dokument som er sendt komiteen, en juridisk betenkning om relasjonen til St.meld. nr. 60. Videre er det sendt rundt et rundskriv fra Lønns- og prisdepartementet, som jo representerer statsmyndighetene som part i den gjeldende jordbruksavtale.

Det ville jo ta altfor lang tid hvis jeg skulle gjennomgå hele gangen i de forhandlinger som har vært ført angående jordbruket her, så jeg tror jeg gjør det slik at jeg legger det notat som er sendt rundt fra Landbruksdepartementet til grunn for mine betraktninger, jeg går ut fra at komiteens medlemmer vil finne det tilfredsstillende.

Som man vil ha sett, er det i notatet satt opp en oversikt over de danske ønskemål, og jeg får si det slik, det er ønskemål som de har hatt på bordet helt fra man startet disse tosidige forhandlinger. Det ble lagt fram i et møte her i Oslo mellom danske og norske representanter 23. og 24. juli, og er som sagt en oppsummering av de danske ønskemål i forhandlingene. Kanskje det viktigste der er den rent generelle erklæring danskene ønsker å få inn i en avtale, analogt med den de oppnådde med Sverige, nemlig en erklæring om at en økning i konsumpsjonen av jordbruksvarer i Sverige, prinsipalt skulle dekkes ved import fra Danmark. Det samme krav er altså reist overfor vårt land, og som man vil ha sett av notatet, har spørsmålet vært behandlet i et møte mellom representanter fra Landbruksdepartementet, Utenriksdepartementet, Handelsdepartementet og Landbrukets Sentralforbund, hvor man ble enige om at vi ikke kan avgi en slik erklæring. For enhver som kjenner forholdene innen norsk jordbruk i dag og den målsetting man har satt for tiden fremover, vil det være klart at det ville være lite realistisk å avgi en slik erklæring. Man har derimot sagt at man vil være villig til å gi visse konsesjoner, og da først og fremst en preferanseordning for Danmark innen frihandelsforbundet i forbindelse med vår suppleringsimport, på bakgrunn av behovssituasjonen i vårt land til de forskjellige tider. Man har også hos oss – i likhet med hva Sverige har gjort – henvist til gjeldende jordbruksavtale. I den svensk-danske avtalen har Sverige uttrykkelig tatt det forbehold når det gjelder de standpunkter de har tatt på dette felt, at de selvsagt måtte være bundet av bestemmelsene i gjeldende jordbruksavtale. Her hos oss har vi dertil St.meld. nr. 60. I den juridiske betenkning som er utarbeidet av en av ekspedisjonssjefene i mitt departement, er det sagt at i og for seg er jo ikke St.meld. nr. 60 til hinder for at man inngår avtaler som kanskje peker ut over rammen av St.meld. nr. 60, men det er jo ikke det som er det viktigste. Det er det som er praktisk mulig i relasjon til de faktiske forhold som rår innenfor jordbruksnæringen, som er avgjørende.

Et annet spørsmål er de preferanseordninger som skal gjelde innenfor frihandelsforbundet når det gjelder vår suppleringsimport. Der blir det selvfølgelig spørsmål om tollnedsettelse på visse produkter, som nærmere må defineres, og der står det i notatet på side 3 – jeg henviser til det – at det bør neppe bli aktuelt på noen vare å tilby tollreduksjoner utover maksimum ca. 25 prosent. Vi har vurdert dette,

og det er møte senest i dag om dette spørsmålet, og Landbruksdepartementet har som det fremgår her, ment at vi i de fortsatte drøftelser skulle søke å holde oss innenfor rammen av 10 prosent.

Så har vi spørsmålet om hermetikk av frukt og grønnsaker. Der har det i lengre tid i Danmark vært et sterkt ønske om at vi skulle lempe på de importvilkår som er gjeldende i Norge for disse produkter. Under forhandlingene har det på norsk side vært tatt det standpunkt at disse hermetiske varer ikke kan betraktes på samme måte som industrivarer, og de norske representanter har hevdet at dette var et spørsmål som måtte løses generelt innenfor frihandelsområdet. Vi har ut fra vår situasjon vurdert det slik at vi må se hele området noenlunde i sammenheng. Vi har jo interesser på andre områder hvor det kan bli spørsmål om fordeler for oss, og da må vi selvfølgelig være forberedt på innrømmelser på andre områder. Men vi har i all fall her ikke bundet oss til noe, vi har bare sagt at vi er villige til å fortsette drøftelsene om dette problemet. Jeg kan ikke nå si hva som kan komme ut av de drøftelsene, det avhenger jo meget av hvilke krav som stilles fra dansk side. Svært vidtgående krav her vil det etter min vurdering være meget betenkelig å imøtekomme.

Det samme gjelder spørsmålet om å skape større frihet i handelen med hagebruksprodukter. Jeg tror ikke jeg behøver å si så meget om det heller. Vi er jo kommet langt i vår egen produksjon, så produksjonsmessig står vi sterkt der, men jeg forstår jo også det danske ønske om å få myknet opp de importbestemmelser vi har, og som delvis er fastlagt i jordbruksavtalen. Også det spørsmål har vi erklært oss villige til å drøfte videre med danskene.

Så kommer vi til et spørsmål som har skapt en del irritasjon, særlig på dansk hold. Det gjelder våre veterinære bestemmelser for import av kjøtt og fleisk. Våre bestemmelser der er jo nokså strenge, men det har medført at vi har kanskje den minste prosent av husdyrsykdommer som noe land kan oppvise. Kravet fra dansk side er nå at vi stiller oss litt mer velvillig når det gjelder å mykne opp disse bestemmelser. Her mener Landbruksdepartementet at en import av kjøtt og fleisk med risiko for å innføre farlige sykdommer for vår husdyrbestand, vil være en sterk belastning for oss. Det ville være meget verre for oss om vi skulle få tilfelle av f.eks. munn- og klovsyke i besetninger, enn det ville være for Danmark eller Sverige, fordi de har så meget større kapasitet og så langt mer å ta av. Men dette er jo for så vidt et spørsmål av felles interesse for begge land, og våre veterinærer er villige til å møte danske kolleger for å drøfte saken og se om man kan finne fram til en form for større imøtekommenhet fra norsk side når det gjelder import av danske kjøttvarer.

Der står saken i dag. Jeg kan ikke si noe om hvilket standpunkt de danske veterinærer vil ta her. Prinsipalt må de selvfølgelig hevde at de norske veterinærbestemmelser har vist seg så effektive og gode når det gjelder bekjempelse av husdyrsykdommer at de nødvendig på et rent faglig plan vil kunne ta ansvaret for at det blir lempet på dem. Men hensynet til det hele gjør at man også bør se dette i en større sammenheng, og jeg går ut fra at også det synspunkt kommer opp under de forestående drøftelser.

Det neste gjelder en anmodning om en erklæring om import av dumpingvarer og subsidierte varer, og der har man ment at vi for vårt vedkommende kan være villige til å gi en erklæring om at vi ikke skal drive en slik virksomhet.

Så er det et dansk ønske om at man skal gå inn på regelmessige konsultasjoner. Det er Landbruksdepartementet enig i, og man har erklært seg villig til det.

Det jeg her har nevnt, er de punkter som etter Landbruksdepartementets og Regjeringens oppfatning er de aktuelle på det forhandlingsstadium hvor vi står i dag. Jeg vil gjerne gjøre tydelig oppmerksom på at det er alvorlige spørsmål, fra to sider sett – på den ene side vis-à-vis jordbrukets stilling og utviklingsmuligheter i vårt eget land, og på den annen side vis-à-vis de hensyn vi må ta til sideordnede næringers utvikling i landet. Jeg kan jo tenke meg at både Industridepartementet og Fiskeridepartementet sitter med saker som de for sitt vedkommende gjerne vil ha fram og løst, hvor de øyner sjanser for å kunne oppnå store fordeler, og jeg vet at det fra annet hold da blir sagt: Vel, de får gjøre innrømmelser i jordbrukssektoren, så skal dette løse seg. – Det er denne relasjonen her som skaper de vanskeligheter vi nå står oppe i. I Landbruksdepartementet har vi ment at vi skulle gå så langt som det overhodet var forsvarlig, under hensyntagen til stillingen i norsk jordbruk i dag og den utvikling vi mener det skal gjennomgå i fremtiden.

Jeg vil til slutt presisere at vi i alle disse drøftelser har stått i intimt samarbeid med Landbrukets Sentralforbund, og jeg gjør oppmerksom på at det som ligger i konklusjonen i notatet, er kommet i stand på grunnlag av samarbeid med Landbrukets Sentralforbunds representant. Det er også drøftet i Regjeringen, og jeg kan vel si at også Regjeringen har godtatt det som står her som forhandlingsgrunnlag under de videre drøftelser.

Formannen: Jeg skal takke landbruksministeren for redegjørelsen. – Er det noen som forlanger ordet?

Borgen: Det er selvfølgelig veldig vanskelig å uttale seg noe særlig inngående om det som legges opp her. Jeg har heller ikke sett disse papirene før jeg fikk dem nå, ikke engang notatet om landbruksvarene. Allikevel er det som landbruksministeren omtalte forholdsvis oversiktlig, så jeg vil gjerne kommentere dette notatet litt.

La meg da først presisere at når Landbrukets Sentralforbund har vært med på behandlingen, er det i den fasen som det her gjelder og som behandles i notatet, bare en administrasjonsmessig behandling. Jeg har nær tilknytning til Sentralforbundet, men på grunn av reisefravær har ikke jeg – og ikke noen av styret for øvrig, bortsett fra direktøren – vært med på behandlingen. Så det er en mer kontormessig, administrativ behandling som foreligger fra Sentralforbundets side. Med det vil jeg ikke ha sagt at jeg på noen måte vil redusere betydningen av det som er gjort av våre dyktige karer der.

Når det gjelder de enkelte punkter, som jeg da vil gå rett på, vil jeg for min del ikke ha noe særlig å innvende mot det som er nevnt her om visse

tollreduksjoner. Vi liker selvfølgelig ikke på landbrukshold å måtte være med på å redusere det vern jordbruket har hatt, men i den situasjon som foreligger, tror jeg nok det er nødvendig først å se hva en kan gjøre på akkurat det feltet – dog slik at en må starte meget forsiktig. Jeg ble litt forskrekket da jeg leste notatet og så at det var sagt at man kunne tilby tollreduksjoner, dog ikke «utover maksimum ca. 25 %». Men det er jo begrenset til 10 % både i det som er sagt lenger nede i dokumentet og i det statsråden nevnte.

Derimot har jeg langt større betenkeligheter når det gjelder punkt b på side 3, der det er sagt:

«Fra norsk side bør en undersøke muligheten av å tilstå Danmark visse mindre konsesjoner når det gjelder hermetikk av frukt og grønnsaker.»

Jeg er redd for at selv ganske små konsesjoner på dette felt vil volde den norske hermetikkindustri på dette område betydelige vanskeligheter. Den arbeider på forhånd svært tungt, fordi den er en sterkt sesongpreget industri som har sine rent spesielle råvarevanskeligheter som tilsvarende industri i sydligere land, inklusive Danmark, slett ikke har. Så det skal ubetydelig til før en slår bena unna det vi har av norsk industri på dette område, og det ville være meget beklagelig. Det ville være ille for de deler av jordbruket som har en nokså betydelig del av sin produksjon basert på leveranse til denne industrien. Men for en del av denne råvareproduksjon gjelder det at den kan legges om til andre varer, slik at til syvende og sist tror jeg at konsekvensene kanskje ville bli større og verre for industrien selv og for de kommuner og den befolkning som er interessert i at vi har denne virksomhet, enn for jordbruket. Jeg må i all fall advare mot at man her beveger seg ut over det rent minimale, om det i det hele tatt kommer på tale å gi konsesjoner når det gjelder import av konserver av frukt og grønnsaker fra Danmark.

Og enda større betenkeligheter har jeg når det gjelder punkt e. Jeg vil si at jeg skjønner ikke at departementet har uttalt seg så vidt bestemt som det her har gjort, at man anser det for «relativt ubetenkelig å gi en erklæring om *import av dumpingvarer og subsidierte varer i samsvar med det danske ønske*» - som går ut på at man skal treffe tiltak for å hindre import av dumpingvarer, og tilsvarende hindre eksport av subsidierte varer. Det er jo særlig det siste som blir aktuelt for oss, men her er det koblet sammen. Vi kunne svært gjerne være med på å diskutere tiltak for å hindre import av dumpingvarer, særlig hvis man tar dette generelt tror jeg at svært store deler av norsk næringsliv ville være interessert i det. Men når man så kommer inn på dette å skulle erklære seg villig til å treffe tiltak for å hindre eksport av varer med visse subsidier, da kommer vi jo opp i meget store vanskeligheter når det gjelder det system som vi har fått bygget ut i det norske jordbruk. Det er vel ikke så kolossalt store beløp som en kan si går til subsidier som igjen kan komme til uttrykk i eksport av norske landbruksvarer, jeg tror det blir forholdsvis beskjedent når en får regnet det frem slik at en ser sluttresultatet, men jeg er redd for at dette vil bli koblet sammen med hele vår jordbrukspolitik, og dessuten kan jeg tenke meg at man også vil gjøre forsøk på å koble det sammen med den ordning vi har via kraftfôravgiften, hvor inntekten delvis brukes som tilskudd for å dekke mellomlegget mellom en nærmere avtalt pris og det man oppnår på eksportmarkedet – og særlig det siste ville

være kolossalt betenkelig. Vi har jo en produksjon her i landet hva den geografiske fordeling angår og også en fordeling etter årstidene som gjør at vi for den viktigste av våre varer, melken, melkeproduktene, *må ha* et visst overskudd om vi skal klare å dekke det innenlandske behov for konsummelk året rundt.

Statsråd Løbak: Kan jeg få lov å gi den opplysning at dette gjelder bare *import*. Jeg skulle ha gjort oppmerksom på det.

Borgen: Hvis det gjelder *bare import*, er min argumentasjon litt på siden, men jeg har tatt mitt utgangspunkt i punkt 6, i den danske erklæring, hvor det gjelder også subsidiert eksport.

Formannen: Det er nok så, men ordet «import» er understreket i det norske punkt e.

Borgen: Hvis det er slik å forstå, faller mine argumenter på det punkt fullstendig til marken. Men jeg er redd for at man kanskje kan møte det spørsmål, for det er jo det vanlige danske argument at man vil ha vekk enhver form også for eksportstøtte.

Statsråd Skaug: Jeg vil gjerne gi en opplysning i denne sammenheng. Jeg er redd for at denne subsidierte norske eksport av landbruksvarer ikke vil kunne komme til å vare i noe særlig lang tid hva vi enn gjør. Det er nemlig spørsmål om på hvilke markeder man skal selge. På britisk side – Storbritannia er jo et marked – og på svensk side har man godtatt dette danske ønske om å gripe inn mot subsidiert eksport, altså også subsidiert eksport fra Norge til Storbritannia, så hvis vi vil gardere oss på det punkt, vil vi måtte ta opp den dansk-britiske avtalen og protestere mot den.

Når det så gjelder de kontinentale markedene, når de etter Romatraktaten bygger ut sin egen landbrukspolitik, skulle jeg tro at det å komme inn med subsidierte landbruksvarer på de markeder vil bli overordentlig vanskelig. Det er en faktisk utvikling som jeg tror vi like gjerne skal se i øynene og som vi ikke kan gjøre noe med.

Borgen: Det er godt mulig at handelsministeren har fullstendig rett i det, men den tid, den sorg, får en vel si. Det er i all fall ingen grunn til at vi her, i bilateral forhandling med danskene, skal gi noen innrømmelser på det punkt.

Statsråd Skaug: Det har jeg da heller ikke tenkt.

Borgen: Da har jeg ikke så meget igjen, men det var et spørsmål jeg gjerne ville stille konkret til handelsministeren i den forbindelse, og det var hvilken virkning en må regne med av resiprositetsprinsippet når det gjelder disse bilaterale forhandlinger med Danmark – la oss si i form av tollreduksjon eller en

preferanseordning slik at det vi trenger å supplere av jordbruksprodukter fortrinnsvis skal komme fra Danmark – blir vi også nødt til å gi de andre land? Da faller jo i grunnen en vesentlig del av hensikten med de bilaterale forhandlinger med Danmark bort.

Jeg vil gjerne få føye til at jeg for øvrig har litt vanskelig for å forstå disse bilaterale forhandlinger mellom Norge og Danmark. Det norske markedet med hensyn til landbruksprodukter kan ikke bety særlig meget som eksportmarked for danskene, og jeg synes man kjører seg inn i nokså mange vanskeligheter ved å skulle gi spesielle innrømmelser overfor danskene. Dette er jo en sak for seg, og vi er jo nærmere Danmark enn noen av de andre, så det får stå for sitt verd. Men skulle det ha den konsekvens at vi trekker på oss vanskeligheter overfor de andre parter på grunn av resiprositetsprinsippet, synes jeg det ville være mer enn betenkelig.

Jeg får kanskje avslutte med å si at når det gjelder veterinærbestemmelsene, har jeg selvfølgelig ikke noe å innvende mot at de blir tatt opp til vurdering. Men vi står her i en helt annen stilling enn f.eks. svenskene vis-à-vis Danmark, fordi at i Syd-Sverige har man nokså ofte de samme epidemier av smittsomme husdyrsykdommer som man har i Danmark – de har det på forhånd, slik at det er langt lettere for svenskene å gi visse innrømmelser der enn det må være for oss.

Formannen: Jeg vet ikke om handelsministeren vil svare på dette med det samme?

Statsråd Skaug: Det spørsmål hvorvidt disse bilaterale forhandlinger vi skal ha med Danmark skal multilateraliseres, har ennå ikke vært drøftet. Forholdet er at den ordningen danskene har fått med britene, vil britene multilateralisere med alle land innenfor gruppen, slik at f.eks. også norsk jordbruk vil få tilsvarende muligheter for eksport til Storbritannia som det danske jordbruk får – vel å merke så lenge man kan la være å subsidiere denne eksporten. Den svensk-danske avtalen er en ren bilateral avtale, og det er foreløpig ikke tenkt at den skal multilateraliseres. Det betyr imidlertid at det antagelig vil kunne bli vanskelig å få den svensk-danske avtalen godkjent i GATT. Den britisk-danske regner man skal gå, fordi den er multilateral, men det er et stort spørsmål om den svensk-danske kan bli godkjent av GATT. For vårt vedkommende er den saken imidlertid ennå ikke blitt drøftet.

Kjøs: Jeg har oppfattet det slik at ved nedbyggingen av tollsatsene innen frihandelsområdet vil Danmark få større fordel ved eksport av industriprodukter til Norge enn Norge vil få ved eksport til Danmark, så selve utgangspunktet må jo være det at Danmark ikke har noe rimelig krav på spesielle innrømmelser fra norsk jordbruks side.

Når det gjelder det som står i punkt 1 her om en generell norsk erklæring om jordbrukspolitikken, vil jeg erklære meg helt enig i det syn som landbruksministeren ga uttrykk for, at det ikke kan bli tale om å gi noe tilsagn om at Danmark helt eller delvis skal dekke stigningen i forbruket av landbruksvarer i Norge. Det ville jo stride mot ånden i St.meld. nr. 60. Så at det der kun kan bli tale om

suppleringsimport, må jo være ganske klart, og jeg forstår det da også slik at det synspunkt er hevdet fra norsk side.

Når det gjelder den tollinnrømmelse som skal gis i denne forbindelse, tør ikke jeg på stående fot ta noe endelig standpunkt, men jeg skulle anta at det riktige vil være å stanse ved det Landbrukets Sentralforbund har antydnet, nemlig 10 %.

Så vil jeg understreke hr. Borgens uttalelse om konserverindustriens vanskelige stilling – altså konserver av grønnsaker, frukt og bær. Denne gren av konserverindustrien arbeider under særdeles vanskelige forhold som den gjør, det innstiller jo fabrikker hvert år, og de som er igjen har det meget tungt, så skal stillingen for disse bli ytterligere vanskeliggjort, vil et meget stor antall ikke være i stand til å fortsette. Så det er et hensyn som man må være klar over ved den videre behandling her. Jeg er nokså betenkt når det står her at man vil «undersøke muligheten av å tilstå Danmark visse mindre konsesjoner når det gjelder hermetikk av frukt og grønnsaker». Der er ikke bær tatt med. Jeg vet ikke om landbruksministeren er klar over at de ville bær spiller en meget stor rolle for store distrikter av landet, og de går i meget stor utstrekning til konserverfabrikkene, slik at dette vil gripe nokså vidt utover, ikke bare når det gjelder konserverfabrikkene, men for alle som leverer råstoff til fabrikkene. Så jeg vil be om at man er oppmerksom på at der tales uhyre lite før denne industrien går i stå.

Så var det de veterinære bestemmelser for import av kjøtt og flesk. Det er ganske riktig som landbruksministeren sa, at dette spiller en langt større rolle for Norge enn for Sverige og Danmark. For vi har friske husdyrbesetninger, men det har de ikke i Danmark, og for visse deler av Sverige, da spesielt Syd-Sverige, er forholdet i noen grad det samme som i Danmark. For oss har det derfor overmåte meget å bety at det ikke blir lempet slik på de veterinære bestemmelser at vi risikerer å dra inn husdyrsykdommer. Vi er jo ved siden av Irland det eneste land i Europa som De forente stater tillater import av levende dyr fra, og det sier jo litt om hvordan sunnhetstilstanden hos våre husdyr anskues. Det har uhyre stor økonomisk betydning for det norske jordbruk at det fortsatt kan opprettholde denne sunnhetstilstanden hos husdyrene, så der vil jeg bestemt advare mot at man gjør innrømmelser. De drøftelser som skal føres mellom veterinærer fra Danmark og Norge, går jeg ut fra skal føres på veterinært grunnlag, og jeg går da ut fra at de lempelser som man der kan nå frem til, blir av rent praktisk art og ikke vil bety en svekkelse av effektiviteten av de veterinære bestemmelser.

Meisdalshagen: Jeg har heller ikke fått lest disse dokumentene, så jeg kan ikke komme noe særlig inn på dem, men det er et par ting jeg har lyst til å høre litt nærmere om.

Jeg har fått anledning til å lese utkastet til avtalen mellom Sverige og Danmark, og etter min oppfatning ligger den i store trekk slik an at jeg i all fall foreløpig synes den skulle være et rimelig eksempel også for en avtale mellom Norge og Danmark, hvis vi mener noe alvorlig med dette samarbeidet.

Når det gjelder de veterinære problemer – jeg skal ikke komme inn på enkeltheter – er jeg enig i at vi ikke skal gå lenger enn det som er forsvarlig. Men på

den annen side bør vi heller ikke konstruere opp problemene større enn de virkelig er. Det er jo naturlig at veterinærer kommer sammen og drøfter disse ting. For det er opplyst her, og det kjenner vi til fra før, at det ikke er landegrensene som setter skille der. I Syd-Sverige har de disse sykdommene i omtrent like stor grad som i Danmark, men lenger nord har de meget sunnere forhold, så jeg tror ikke det er riktig å bruke landegrensene som skille, det er andre forhold som spiller inn. Og det er vel opplagt slik at danskene ikke har noen interesse av at det skal bli like dårlige helsemessige forhold for husdyrene her i landet som i Danmark, målet må vel være å få redusert sykdommene i Danmark og få det like sunt og godt som her. Så jeg har lyst til å høre om det er andre ting som gjør at det er noen særlige betenkeligheter for oss ved å gå inn på en lignende avtale som den svenskene og danskene holder på å opprette.

Det annet spørsmål gjelder eksporten av subsidierte varer. Der er vel forholdet det at disse ting har ført til ganske uholdbare tilstander for jordbruket i forskjellige land. Om vi tar det danske jordbruk f.eks., som skal konkurrere ute på verdensmarkedet uten å ha subsidier – kan det være riktig at bl.a. vi skal ødelegge markedet for dem ved å kjøre ut subsidierte varer? Det tjener til å ødelegge forholdene for det danske jordbruk i stor utstrekning, og jeg tror vi bør ha så pass solidaritet med jordbruket der nede at vi ikke vil påføre det slike skadevirkninger. Når det ikke er noen livsbetingelse for det norske jordbruket å ha denne eksporten, må vi være villige til å se på de tingene og forsøke å finne fram til andre utveier.

Men det er en annen ting jeg også gjerne vil få opplysning om, og det er: Hvorledes stiller det seg med subsidiering av de jordbruksvarene som blir brukt her i landet? Får vi drive på den måten som vi har gjort hittil, like fritt, eller vil vi etter hvert komme dithen at vi ikke vil få lov til å subsidiere jordbruket på den måten vi selv vil? Da tror jeg vi må ha de største betenkeligheter. Men hvis vi har frihet der for fremtiden til å ordne de ting som vi vil, vil en kunne redusere vanskene også når det gjelder en reduksjon av tollene i en viss utstrekning, i all fall slik at vi kan få en utvikling av vårt jordbruk stort sett slik vi selv vil. Men dersom det skal gripes inn her, vil vi jo i stor utstrekning miste ledelsen der. – Jeg kunne ha lyst til å høre hvordan det stiller seg med det spørsmålet.

Statsråd Skaug: Vi står helt fritt. Det er ikke tale om noen begrensning der.

Meisdalshagen: Det er etter min oppfatning også det riktigste.

Statsråd Skaug: Det er et klart forbehold som man også har tatt på britisk side. De vil jo kompensere den reduksjon i bacontollen som de har lovet danskene, med tilsvarende økte subsidier til det britiske jordbruk.

Ingvaldsen: Det var et par spørsmål. Vi diskuterer jo nå landbruksvarene, men avtalen gjelder som sagt også en rekke andre ting, og det kunne kanskje være interessant også samtidig å se på hvilke konsekvenser standpunktet her vil ha for andre områder. Men det er det vel anledning til å komme tilbake til.

Når det gjelder dette med den norske jordbruksproduksjon og størrelsen av den, synes jeg det er nokså hardt å legge et sånt bånd på den. Men har det der vært drøftet mer definisjonsmessig hva det ligger i det? Jeg kunne tenke meg at det ville være lettere å oppgi en arealutvidelse – altså en fulldyrking med subsidier og greier som man nå har – enn det er å legge bånd på en mer effektiv utnyttelse av de arealer man har. Det siste synes jeg må være nesten absolutt utenkelig, for hvis man vil øke lønnsomheten i jordbruket, er vel i grunnen det den side av saken som kanskje er den primære. En arealutvidelse – ja, ja, den er jo ønskelig av mange grunner den også, men den står likevel etter min mening i en litt annen stilling.

Så var det et annet spørsmål. I St.meld. nr. 60 står det også en setning som er sitert, at husdyrproduksjonen må baseres på norske fôrmidler så langt som mulig. Jeg har i det seneste beskjeftiget meg en del med det spørsmål, og kunne tenke meg at der er visse muligheter. Vår import av kraftfôr berøres den her i så henseende? Hvis vi f.eks. erstattet vår import av kraftfôr med norskavlet fôr, skulle vel ikke det berøre Danmark i hvert fall, jeg vet ikke om det er andre innen syvmaktsområdet. Men kunne man fortsette de bestrebelser som har vært drevet i flere år med å øke produksjonen av norskavlet fôr og redusere importen, ville det også være en fordel for norsk jordbruk at man får beholde denne adgang. Men var det mulig å få noen opplysninger om hvordan det ligger an, ville jeg være takknemlig for det.

Så var det endelig dette med reduksjon av tollsatsene, at man går til en tollnedsettelse. Det står her på side 3: «Det bør neppe bli aktuelt for noen vare å tilby tollreduksjoner utover maksimum 25 %».

Er det 25 pst. av de gjeldende satser, eller hva er det for noe?

Statsråd Løbak: Ja, en må forstå det slik.

Statsråd Skaug: Man skal redusere den gjeldende sats med 25 pst., eller som Sentralforbundet mener med 10 pst., man beholder altså 75 pst.

Ingvaldsen: Så vidt jeg vet, er det et fåtall av våre jordbruksprodukter som er tollbeskyttet, for vi har det gamle problemet at det er importregulering, og da har Regjeringen ikke villet pålegge en tollbeskyttelse. Nå er ikke jeg noen ekspert på dette område når det gjelder tollsatser – det er i all fall sikkert – men jeg er redd for at det her kan være et litt farlig hull.

Statsråd Skaug: Realiteten er kanskje den at dette ser ut som noe av en innrømmelse, men det er ikke særlig mye. Vanskelighetene kommer for konserveres.

Ingvaldsen: Så var det endelig spørsmålet om konserveres, hermetikk. Det var nærmest tilfeldig at jeg kom bort i dette for en tid siden, men det ble opplyst for meg at i Amerika går konserveringen av frukt, grønnsaker, kjøtt og flesk stadig mer over fra hermetisering til dypfrysing, og det er mange som stiller med disse tingene, som regner med at denne utvikling vil vi få også her i landet. Jeg vet ikke hva det vil medføre, om vi kan gardere oss på forhånd, så vi får en sjanse til i all fall å oppnå de

muligheter for å trygge vår egen virksomhet som det går an å få? Men så vidt jeg vet, betrakter man for tiden ikke frosne varer som industrivarer, i all fall i en del land.

Statsråd Skaug: Landbruksministeren vil svare på de forskjellige landbruksspørsmål som er reist her. Jeg vil bare få minne om en problemstilling som foreligger her, og som jeg tror det er riktig å minne om allerede nå, og allerede før fiskeriministeren gjør rede for det han har å si.

Man kan vel kanskje si at på den industrielle siden er det ikke mellom Norge og Danmark skapt en slik situasjon at danskene har noe rimelig krav i jordbruket. Det tror jeg man kan si. Men danskene har på sin side gått inn for vårt standpunkt når det gjelder fisk og fiskevarer, både de frosne produkter og de hermetiske. De er villige til å ta bort alle importkvoter og villige til å redusere sine tollsatser til null både for fiskehermetikk og frossen fiskefilet, så det vil bli et fritt marked der. Da må man jo også si at det er litt resong i det danske ønske om å få en viss reduksjon når det gjelder f.eks. fruktkonserver i Norge. Det vil selvsagt være overordentlig beklagelig om vi skal miste den ganske sterke støtten vi har fra Danmark når det gjelder fiskehermetikk og frosne fiskeprodukter. Vi må beklageligvis også tenke på den side av saken, og ikke bare si at vi kan ikke gjøre noen ting når det gjelder innrømmelser for jordbrukets vedkommende.

I all fall er de som skal forhandle om disse ting, og som skal sitte én dag og snakke om jordbruket og en annen dag om fiskevarer, nødt til å ta hensyn til begge sider av dette spørsmål.

For øvrig er det vår bestemte oppfatning – og det har vi tenkt å si til danskene – at ingen av disse innrømmelser vil fremstå i endelig form før vi har fått en tilfredsstillende løsning for fiskevarene.

Men jeg tror nok man bør ha de interesser som her foreligger for våre fiskerier og vår fiskehermetikkindustri i tankene når man drøfter en eventuell mulig liten tollnedsettelse for konserverindustrien for øvrig.

Borgen: Det er lett å forstå de vanskeligheter de norske forhandlere er oppe i, særlig når en ser det på den bakgrunn og i den sammenheng som handelsministeren nevnte, og som en selvfølgelig må se det i. På den annen side skulle en tro det var mulig å kunne finne fram til en ordning som gir danskene visse fortrinn når det gjelder det vi trenger av suppleringsimport på jordbruksvaresektoren, uten at en dermed skal risikere særlig store konsekvenser for det norske jordbruk og for den produksjon vi har, og det som det vel bør tas sikte på av mange grunner å opprettholde av norsk jordbruksproduksjon.

Jeg tror det må kunne gå an å komme fram, særlig når det er slik som handelsministeren sier, at det ikke vil føre med seg noen vanskeligheter overfor andre at en gir visse preferanser til Danmark via en vei der danskene får en fortrinsrett til å supplere hva vi har bruk for for å holde full konsumdekning. Vi har av og til slike importbehov, og da vil det være rimelig at danskene får dekke dem. Men der bør det også stoppe stort sett, og dertil, om det da er nødvendig, med visse

tollreduksjoner. Det kan kanskje være riktig, men da får en avveie hvor det er mulig å gi dem uten å volde norsk næringsliv for store vanskeligheter.

Når det gjelder den svensk-danske avtale – hr. Meisdalshagen henviste til den – tror jeg det kan være av interesse for forsamlingen her å vite at de svenske jordbruksorganisasjoner har vært svært lite implisert i forhandlingene ved utformingen av denne avtalen. Jeg hadde anledning til en konferanse med noen av organisasjonens representanter nokså umiddelbart etter at dette forhandlingsresultatet var kjent. De ga klart uttrykk for at de ikke hadde vært med på det, og regnet med at de ville komme til å reise et stort kompensasjonskrav på annen måte for i tilfelle å kunne godta det som man var der kommet fram til.

Det er for øvrig grunn til å merke seg at disse representanter også ga uttrykk for atskillig bekymring for situasjonen hvis det skulle komme til alminnelig konjunkturtilbakeslag med virkning for svensk industri. De regnet da med at det ville bli et brudd på den linje som nå har vært lagt opp i svensk næringspolitikk, at man skal redusere jordbruksproduksjonen til fordel for industriproduksjonen, og man hadde da en nokså sterk frykt for at det kunne bli store vanskeligheter med beskjefligelsen og med å føre tilbake dem som i tilfelle måtte bli ledige i industrien under et sånt konjunkturuomslag.

Dette bare for å illustrere at det slett ikke er så helt kurant for svenskene heller å godta den avtalen som den svenske regjering har lagt fram.

Når det gjelder tollbeskyttelsen for norske jordbruksvarer, er det vel riktig at den ikke er særlig stor. Men vi har den vel på praktisk talt de fleste varer. Satsene har ikke vært forhøyet på lang tid, slik at de er relativt lave. På den måten kan en si at den prosentvise reduksjon av satsene ikke vil være noe særlig stort offer, men i dag har vi beskyttelsen, og den har selvfølgelig sitt verd.

Ellers vil jeg peke på at den kraftfôrordningen vi har, må danskene være svært godt fornøyd med. Vi skal ikke legge for stor vekt på det hr. Meisdalshagen sa at de ser med bekymring på at vi sender ut visse partier på eksportmarkedet til de priser som gjelder der, og kan ødelegge for danskene. Det er ytterst små kvanta det dreier seg om. Men om danskene skulle ha en sånn bekymring, må den kraftfôrordning vi har, være til betydelig trøst, for den går nettopp ut på å begrense produksjonen av norske husdyrprodukter til stort sett det vi kan produsere på en rasjonell måte på norsk jord uten særlig stor anvendelse av kraftfôr og som svarer til norsk forbruk, slik at vi ikke skulle behøve å få noe eksportoverskudd av særlig betydning. Men som jeg var inne på i et tidligere innlegg, må vi ha et visst overskudd enkelte tider av året om vi skal klare en rimelig behovsdekning her hjemme.

Kjøs: Det var et spørsmål jeg vil stille. Jeg har nemlig oppfattet det slik at den jordbruksavtalen som er inngått mellom Danmark og England og Danmark og Sverige, gir de svenske og engelske myndigheter full selvbestemmelsesrett når det gjelder landbrukspolitikken i de to land. Vi kan selvsagt heller ikke innlate oss på noen avtale som ikke åpner oss den samme selvbestemmelsesrett når det gjelder fremtiden.

Jeg synes ikke man kan si at en ikke gir noe fra Norges side og fra jordbrukets side også når vi gir danskene prioritet og gir dem tollreduksjoner for den suppleringsimport av jordbruksvarer som vi måtte komme til å trenge. Det er jo ikke så lite å få det fastlagt i en jordbruksavtale mellom de to land.

For øvrig er jeg selvsagt klar over at man må se jordbruket og fiskeriene og alle disse forhandlingene i sammenheng. Men vi må allikevel vokte oss for å komme i den situasjon at jordbruket i noen henseende skal brukes som en slags utjevningfaktor i disse forhandlinger. Der må vi også se altsammen likt. Der mener jeg det er riktig å ha for øye at vår konserverindustri, som driver med frukt, bær og grønnsaker, er så svak at den tåler svært lite. Det må være riktig å være oppmerksom på det, for det er det faktiske forhold, det vet jeg nokså godt.

Røiseland: Ja, her er ikkje godt å balansere, vi skjønner alle saman det. Men likevel vil eg nok ha sagt at generelt trur eg det er ein opplagt føremun for oss om vi står på god fot med Danmark. Det er vel nokså mykje som talar for at når vi no får frihandelsområdet, og også seinare om vi ynskjer å få eit utvida samarbeid, kan det bli spørsmål også om eit nordisk intimt produksjonssamarbeid. Det kan bli naudsynt. Og vi skal heller ikkje sjå bort frå at Danmark talde på knappane om dei skulle gå til seksmaktsunionen, og det ville opplagt ha vore til skade for oss. I alle fall politisk må ein tru det hadde vore uheldig.

No ser eg her at danskane vil ha sikra sukkereksporten til Noreg. Er det ikkje der eit vareområde der vi kan stille oss nokså velviljuge, i alle fall til import frå dei nordiske land? Det kan hende at Sverige også er i marknaden. Den norske sukkerproduksjonen som det var tale om i si tid, er vel ikkje no aktuell, og vi kan vel seie det slik i alle fall at dersom det ikkje skjer nokre reint store endringar, vil det ikkje bli aktuelt her oppe å produsere sukker slik som vi tala om for nokre år sidan. Då måtte vi vel kunne imøtekome danskane.

Hr. Ingvaldsen drøfta spørsmålet om å gje lovnad om ei viss avgrensing av jordbruksproduksjonen. Men så vidt eg kan skjønna landbruksministeren, har vi då nekta blankt å gje nokon lovnad om at vi skal avgrense jordbruksproduksjonen og halde den innanfor visse grenser. Vi treng for så vidt ikkje diskutere det spørsmålet. Men hr. Ingvaldsen var inne på visse alternativ, og eg vil gjerne ha sagt litt om det. Han meinte at dersom det kneip, kunne det bli tale om at vi sa at vi ville ikkje auke arealet med dyrka jord, men vi måtte stå heilt fritt når det galdt utnytting av det vi hadde. Eg meiner tvertimot at det ikkje der kan vere spørsmål om å gje nokon lovnad – det er ikkje aktuelt – eller nokon hypotetisk lovnad om arealavgrensing.

Saka er at vi har mindre dyrka jord for kvar ibuar enn dei fleste andre land. Dersom det skulle vere spørsmål om ei avgrensing for kvart einskild bruk, vil det bli så mykje, mykje verre, for vi må rekne med at det vil bli skjerpt konkurranse også når det gjeld jordbruket på noko lengre sikt, og det blir krav om større einingar. Då meiner eg at ein av dei viktigaste oppgåvene å løyse for å skaffe levekår for jordbruket, er i mange høve å auke arealet. Den nydyrkinga hr. Ingvaldsen tala om, med auka statssubsidiar, går eg inn for med fulle segl. Eg trur det er heilt naudsynt

for å skape berekraft i jordbruket. Det er mykje meir naudsynt når vi får frihandelsområdet, for det vil i lengda bringe med seg at det blir større konkurranse.

Wikborg: Jeg gjorde meg akkurat de samme tanker om dette med arealutvidelse som hr. Røiseland nettopp ga uttrykk for. Det var kanskje ikke så alvorlig ment fra hr. Ingvaldsen, men hvis han der mente å sette en dør på gløtt, vil jeg gjerne være med å lukke den øyeblikkelig. Det må ikke bli tale om at vi legger noe bånd på vår adgang til arealutvidelse. Jeg slutter meg helt til det hr. Røiseland sa om dette.

Med hensyn til sukkeret, er jeg ikke sikker på at vi kan ta det fullt så lett som hr. Røiseland gjorde. Er det ikke så at vi tildels kjøper sukker fra land som igjen kjøper varer vi kan ha vanskelig for å selge? Der kommer igjen den balanseringen i hele sammenheng. Derfor er jeg litt redd for det.

Med hensyn til hermetikken er jo, så vidt jeg skjønner, fisken under disse forhandlingene løst ut fra jordbruket, og for så vidt er vi teoretisk sett i en nokså gunstig stilling. Men jeg er helt enig med handelsministeren i at under de fortsatte forhandlinger vil disse ting allikevel til en viss grad bli koblet sammen.

Jeg har hele tiden sett det slik at en av de store sjanser vi har i frihandelsområdet, er nettopp for vår fisk. Det er der vi har de største ekspansjonsmuligheter, i all fall når det gjelder forbruksvarer, ikke minst på det engelske marked og ikke minst når det gjelder frossenfisk og også hermetikk. Jeg er helt enig i at der må vi i høy grad se dette i sammenheng. Vi må være helt klar over at noe må vi ofre, noe må falle her hjemme. Det kommer vi ikke forbi. Selv om den hermetikkindustrien som har vært omtalt, her står vanskelig, tror jeg derfor at hensynet til våre andre eksportmuligheter må veie tyngst.

Med hensyn til dypfrysing av grønnsaker, bær og frukt vet jeg ikke hvordan det egentlig vil bli anskuet. Det er vel kanskje en tilbøyelighet til å si at frosne bær og friske bær er så å si det samme. Men der kommer også hensynet til frossen fisk inn, og vi er interessert i at frossen fisk blir en industrivare, så også der møter vi disse vanskelighetene. Man må forsøke å komme frem til et overordnet synspunkt og se på hva vårt land totalt sett vil vinne på, og så får vi forsøke å hjelpe dem som da blir vanskelig stilt, slik som en måtte kunne det. Men jeg tror ikke det er mulig å unngå å koble sammen fiskehermetikken og en del av jordbrukshermetikken, slik som handelsministeren nevnte.

Til slutt bare dette at spørsmålet om suppleringsimporten tror jeg ikke er et så lite spørsmål som enkelte har ment, for hvis det er så at vi må slutte med vår subsidierte eksport, betyr det at vi må redusere vår produksjon, og det betyr igjen at vi i stor utstrekning må gjøre bruk av suppleringsimport, så jeg tror nok det er et ganske viktig spørsmål, det også. Men der er det formodentlig ingen vei forbi. Jeg tror det er riktig, som handelsministeren sa, at vår subsidierte eksport vil bli svært vanskelig når vi da må søke til det oversjøiske marked med den, og det vil bli uhyre vanskelig på grunn av transportomkostningene. Derfor tror jeg nok suppleringsimporten vil komme til etter hvert å spille en større rolle enn den gjør i dag.

Statsråd Skaug: Hr. Røiseland nevnte sukkerimporten. Det er jo allerede gitt delvis svar på det. Vi tar nå en god del sukker fra Danmark, men i samarbeid med grossistene forsøker vi der å legge opp en ordning som tilgodeser vesentlige norske eksportinteresser. Det gjelder fiskeeksport til Cuba, og det gjelder saltsildeeksport og frossensildeeksport til de østeuropeiske markeder. Vi tar nokså meget sukker fra Cuba, Tsjekkoslovakia, Polen og Øst-Tyskland nettopp av hensyn til eksporten av disse fiskeprodukter, som har vanskelig for å finne marked andre steder. Noen særlig økning av sukkerimporten fra Danmark ville skape problemer, særlig hvis vi igjen skulle få et større innsig av sild.

Jeg vil også når det gjelder hermetikken, si at de danske hermetikkfabrikker ikke er udelt begeistret over å skulle få sin tollbeskyttelse redusert til null, så der har man akkurat samme problem som vi har for vår del når det gjelder en del av fruktkonservene, og selv om vi nå behandler jordbruksvarer og fiskerivarer i to atskilte dokumenter, er det jo opplagt at det må bli et samlet oppgjør av det hele, hvor dette problem om hva vi skal oppnå for en så viktig næring som våre fiskerier, som vel stort sett er den næring som har de vanskeligste kår å arbeide under, vil være avhengig av hva vi kan tenke oss å gå med på på andre felter. Det kan man ikke komme bort fra, dessverre.

Statsråd Løbak: Jeg skal ikke bruke så lang tid. Jeg forstår jo av det som er sagt her, at stort sett er det ikke kommet noen alvorlige innvendinger mot de konklusjoner som er trukket opp i det notat jeg la til grunn for min redegjørelse.

Det er for så vidt hyggelig å høre at hr. Borgen når det gjelder dette spørsmål om import av hermetikk av frukt og bær, kan være med på å drøfte det under den forutsetning at vi i all fall får en minimal import. Det ligger vel ikke så mye i det, men det er i all fall en liten åpning på døren, så man kan i all fall få forhandlinger på det grunnlag, som jeg forstår danskene gjerne vil føre dem på.

Når det gjelder det som hr. Meisdalshagen anførte om den generelle erklæring som er inntatt i den dansk-svenske avtale, tror jeg nok at hvis man ser den dansk-svenske avtaletekst i sammenheng, vil man finne at mye av det som står etterpå, er sterkt preget av det prinsipielle standpunkt man der har tatt, at importen fra Danmark skal erstatte konsumøkningen i Sverige, slik at det svenske jordbruk ikke skal være selvforsynt når det gjelder økningen av konsumet i Sverige. Jeg tror nok at de øvrige ting som er sagt i den dansk-svenske avtale, er preget helt ut av det prinsipielle standpunkt, og det er klart at for vårt vedkommende må også det etterfølgende i det vi har sagt, og det som står i notatet, være preget av at vi ikke kan gå med på en slik prinsipiell erklæring, i den situasjon som jordbruket vårt står i i forhold til landets øvrige næringsliv og det økonomiske liv i landet vårt.

Når det gjelder hr. Ingvaldsens standpunkt, vil jeg gjerne ha sagt at alternativt å gå til arealbegrensning vil jeg sterkt frarå. Jeg tenker på vårt land i sin helhet. Vi kan jo ikke tenke oss å begrense arealutvidelsen i ett fylke, nemlig Finnmark fylke, hvor vi må søke å skape mer selvforsyning. Hvis vi skulle gå til en arealbegrensning, måtte vi si at i Finnmark fylke må man få utvide arealet, men i

Østlandsfylkene og de andre fylkene må vi foreta en tilsvarende reduksjon. Når det gjelder problemet om selvforsyningen i Nord-Norge, gjør jeg oppmerksom på at selvforsyningsprosenten for flekk i Nord-Norge er 12. Jeg tror nok at vi i vår alminnelige vurdering av vårt lands stilling må si at det skulle være ønskelig om Nord-Norge kunne komme noe høyere opp.

De løsninger som våre forhandlere er kommet til, eller som er skjedd i forståelse med de departementer som jeg refererte tidligere, er jo fremkommet på grunnlag av en lang rekke forhandlingsposisjoner. Noen ganger har det stått på sammenbruddets rand, men så har man sett en løsning, og hvis man kan arbeide videre på det grunnlag, har jeg forstått det slik at man da kanskje står overfor muligheten av en løsning av dette vanskelige problem å skape en avtale mellom disse 7 makter om disse problemene, og da må jeg si at for mitt vedkommende, og fra Landbruksdepartementets side, vil jeg ikke være med på å ta hovedskylden for å velte en slik ordning. Men på den annen side ligger det mange reservasjoner i det som er sagt også fra Landbruksdepartementets side, og jeg synes for min del at de reservasjoner skulle borge for at den jordbrukspolitikk som Stortinget har gitt sin enstemmige tilslutning til, skal vi føre videre.

Naturligvis er det riktig, det som er sagt bl.a. fra hr. Kjøs, at vi må naturligvis ta hensyn til våre indre ordninger i jordbruket helt ut. Jeg sa det også i mitt første innlegg at – likesom Sverige har sagt fra i sin avtale med Danmark – at alt dette er gjort under forbehold av at de indre svenske ordninger blir en sektor i jordbruksavtalen, har selvfølgelig også vår forutsetning vært at vi skulle ta samme forbehold.

Det er helt riktig, det hr. Borgen sa om kraftfôrimporten, og ordningen med kraftfôret er jo et sterkt produksjonsregulerende virkemiddel, som vi må fastholde, og som vi må søke å føre videre på det grunnlag som nå er.

Hr. Meisdalshagen var inne på spørsmålet om det var andre forhold enn de rent veterinære som gjorde at vi ikke kunne gå til import av dansk kjøtt og flekk. Det har hittil i den praksis som har vært fulgt med hensyn til importen, gjeldt veterinære forhold, og jeg skulle tro at hvis det nå blir lempet på den, er det hensynet til den nødvendige suppleringsimport som danner utgangspunktet. Vi har hittil fulgt det prinsippet at har det vært perioder hvor det var lite flekk og kjøtt, har vi åpnet for import. Da har vi importert fra Sverige, og vi har tatt de veterinære bestemmelser helt bort. Men som sagt er dette spørsmål vi skal forhandle videre om, og det er også presisert at det man kommer til, må forelegges de veterinære myndigheter. Det var visstnok hr. Kjøs som sa det, og det vil bli gjort. Vi har hatt en lang rekke konferanser med våre veterinære myndigheter om spørsmålet, og man leter etter muligheter for å finne en løsning som betinger sikkerhet for vår husdyrbestand.

Jeg kan si så pass om de hensyn til det amerikanske marked som er nevnt, at selv om det er lite av utstrekning og begrenset, er det dog i mange tilfelle en fordel å ha den særrett vi har der. – Men dette er altså spørsmål det skal forhandles videre om.

Formannen: Det har tegnet seg noen talere her, men jeg tror det ville være en fordel nå å slippe fiskeriministeren til, siden det har vist seg at disse to spørsmål henger så nøye sammen, og så vil jeg gi de talere som har tegnet seg, ordet etterpå.

Statsråd Lysø: Det forslag til ordning for fiskevarene som en fra norsk side har lagt fram under forhandlingene i Saltsjöbaden, er i prinsippet det samme som en fremmet i sin tid i Paris under forhandlingene om et vesteuropeisk frihandelsområde. Jeg skal kort referere forslaget og den stilling de enkelte land hittil har tatt til det.

Et vesentlig punkt, som alle de øvrige land har akseptert, er forslaget om at fisk- og sjødyrproduktene skal behandles som et spesielt problem atskilt fra landbruksproduktene. Det vil være kjent at de aller fleste land ellers ser fiskevarene i forbindelse med landbruksvarene. Dette gjør bl.a. fellesmarkedslandene, altså De seks.

Når det gjelder behandlingen av fiskevarene, har en skilt mellom typisk industrielt behandlede varer og andre varer. De industrielt behandlede varer har en fra norsk side forutsatt måtte få samme status som vanlige industriprodukter. Dette gjelder frossen filet og frosne skalldyr, all fiske- og skalldyrhermetikk, fett og oljer av marint råstoff og mel av fisk, sild og skalldyr. Med et unntak for Storbritannias vedkommende for så vidt angår frossen filet og frosne skalldyr, har landene ikke motsatt seg det norske forslag. Positiv støtte har man fått fra Danmark og Portugal. Svenskene har erklært seg enige i forslaget, noe som altså innebærer at en på svensk side er villig til å avvikle avgiften på import av frosne fileter. Østerrike og Sveits har naturlig nok ikke hatt noe mot det norske forslaget. Et spesielt forbehold er imidlertid tatt for så vidt angår fett og oljer, et forbehold som er godtatt fra norsk side. De spesielle reguleringstiltak som blir anvendt på de fettprodukter som er inkludert i landbrukssektoren, skal også kunne gjøres gjeldende for fett av marint råstoff. Det er forutsatt at det blir gitt en ikke-diskriminerende behandling for de forskjellige fettprodukter, og at det ikke blir gitt noen beskyttelse gjennom toll, kvoter osv. til foredlingsindustrien.

For handelen med de øvrige fiskevarer, hovedsakelig fersk, rundfrossen, saltet og tørket fisk og sild, har en fra norsk side foreslått en særavtale. Prinsippene i denne særavtalen er følgende:

Medlemslandene skal forplikte seg til å komme fram til en friere og økt handel med disse varer og således også utvide til fiskerinæringen fordelene ved den internasjonale arbeidsdeling. Videre skal det så snart som mulig utarbeides en multilateral ordning som tar sikte på en opphevelse av eksisterende handelsrestriksjoner, slike som toll, importavgifter, kvantitative restriksjoner osv. Det er forutsatt at i den utstrekning opphevelsen av handelsrestriksjonene skulle forårsake alvorlige økonomiske eller sosiale forstyrrelser i et medlemsland, skal dette kunne treffe beskyttende tiltak av midlertidig karakter. For iverksettelse av slike beskyttelsestiltak er forutsatt en bestemt prosedyre. Subsidier eller andre former for støtte er forutsatt tillatt, men de forskjellige ordninger som landene gjennomfører, skal underkastes en effektiv gjensidig konsultasjonsprosedyre med

sikte på gradvis eliminering av deres skadelige virkninger på handelen. Til slutt forutsettes at medlemslandene skal delta i den gjensidige konsultasjonsvirksomhet som utøves i OEEC, og de skal bestrebe seg på å utforme en politikk når det gjelder fiskeriene i Europa, som tar hensyn til de prinsipper som er nevnt ovenfor.

De øvrige land har forpliktet seg til å gi dette norske forslaget en grundig overveielse. Britene påpekte imidlertid at de ikke kunne overveie forpliktelser som medfører opphevelse av tollene på de poster som ikke skal behandles som industriprodukter.

Jeg tror jeg kan oppsummere forhandlingssituasjonen slik:

Når det gjelder de industrielt bearbeidede fiskevarer, har en motstand fra Storbritannia for så vidt angår frossen filet og frosne skalldyr. Når det gjelder prinsippene for behandlingen av de øvrige fiskevarer, møter en motstand i Storbritannia og Sverige. Den svenske motstanden er ikke kommet klart til uttrykk i utkastet, men underhånden er opplyst at svenskene ikke kan tenke seg å gå med på som målsetting avskaffelse av toll, kvantitative restriksjoner osv. for de ikke industrielt bearbeidede fiskeprodukter uten at spørsmålet om landing, transitt og fiskerigrensen bringes inn i diskusjonen. Det skulle dog være helt klart at svenskene ikke vil knytte slike betingelser til sitt tilsagn om å gi de industrielt bearbeidede fiskevarer samme status som øvrige fiskevarer.

Jeg vil gjerne si noen ord om det norske forslaget. Det er kjent at de fleste fiskerinasjoner har restriksjoner på handelen med fisk, både toll, andre importavgifter og i noen grad kvantitative restriksjoner. Videre gjennomføres det subsidieordninger og andre former for støtte til fiskerinæringen. Flere land har også spesielle restriksjoner når det gjelder landing fra utenlandske fiskefarkoster og transitt, det være seg til hjemland eller til tredje land. I Norge har vi i liten grad tollsatser på import av fisk, og vi har bare for fersk makrells vedkommende importregulering. For øvrig gjennomfører vi subsidieordninger og har landings- og transittforbud.

Når man på norsk side ikke har funnet å kunne forlange alle fiskevarer behandlet som rene frihandelsvarer, er det basert på en realistisk vurdering av hva det kan være mulig å få gjennomført, og hvilke konsekvenser det vil få for de norske ordninger. Full frihandelsbehandling, om det kunne bli akseptert av de øvrige land, ville antagelig måtte føre til at vi på vår side måtte tillate landing, transitt og etablering. Vi har således valgt å foreslå ferskfisken og den mindre bearbeidede fisk behandlet under en særordning. De typisk industrielt bearbeidede varer har vi imidlertid funnet det riktig å foreslå gitt full frihandelsbehandling, ut fra bl.a. den betraktning at varene fremstiller seg mer som industriprodukter enn som rene fiskeprodukter. En har da gått ut fra at et slikt forslag ikke skulle medføre at vi eller noe annet land skulle behøve å endre lovgivningen for så vidt angår landing. Imidlertid må en forutsette at industriproduktene ikke vil kunne subsidieres, og en vil ikke kunne opprettholde særlige forbud mot etablering av industri til foredling av slike varer som har full frihandelsbehandling.

Det er i et vedlegg til den innstilling som er sirkulert til komiteens medlemmer, gitt en nærmere vurdering av de muligheter Frihandelsforbundet gir for

fisk og fiskevareeksporten til Storbritannia. I konklusjonen blir det fremholdt at det særlig er for frossenfilet og hermetikk at Frihandelsforbundet vil være av betydning.

Et meget viktig moment som det blir pekt på, og som jeg slutter meg helt til, er hensynet til de videre forhandlinger om et europeisk frihandelsområde. Det er selvsagt av uvurderlig betydning at det innen Frihandelsforbundet lykkes å finne fram til en tilfredsstillende ordning for fiskesektoren, når og hvis forhandlingene om en omfattende europeisk ordning blir tatt opp igjen. Hvis ikke må en regne med at det blir nesten umulig å forhandle seg fram til en brukbar ordning for fisk i et europeisk frihandelsområde.

Jeg vil gjerne slutte meg til den konklusjon som er gitt i innstillingen om at en fjerning av tollene på industrielt bearbejdede fiskeprodukter og en rimelig løsning for de andre fiskevarer er nødvendig for å motvirke den ugunstige balanseforskyvning for Norge som ellers vil bli resultatet av at tollene på medlemslandenes samhandel blir fjernet.

Som allerede nevnt, er det Storbritannia som byr på de vanskelige forhandlingsproblemer. En har gjort det norske synet når det gjelder fisken, helt klart overfor britene, og det må etter min oppfatning være all grunn til å stå hardt på dette punkt. Dersom denne linje ikke fører fram, kan det bli aktuelt å se nærmere på spørsmålet om det vil være mulig for oss å tilby motytelser. Krav om motytelser vil utvilsomt bli reist under de videre forhandlinger, og en antar at de vil komme til å dreie seg om spørsmål som knytter seg til landings- og transittrettigheter og fiskerigransen.

Formannen: Jeg skal takke fiskeriministeren for redegjørelsen.

Ingvaldsen: Jeg skjønner det er farlig å delta i diskusjonen her for oss som ikke er landbruksspesialister, men det gjelder så alvorlige spørsmål at man allikevel må få lov til å peke på enkelte ting. Det er ikke fra min side noe ønske om å få en begrensning i jordbruksproduksjonen, men jeg er på den annen side helt overbevist om at vi vil bli møtt med krav på andre områder, og jeg kunne tenke meg at det kunne være litt realisme også i å vurdere hvilke lempninger som tross alt er minst ubehagelige, ellers har det jo svært liten interesse at man sitter her.

Når det gjelder toll og subsidier, er det er par ting jeg vil peke på. En reduksjon av tollsatsene på subsidierte varer vil vel i grunnen bare føre til at subsidiebeløpene øker. Jeg skjønner ikke egentlig vitsen ved det. Man har muligens overveiet dette, men hvilken realitet det har, er jeg ikke klar over. Vanskeligheten ved hele dette opplegget er at vi må se alt i sammenheng og ustanselig må sammenligne ting som det i grunnen er svært vanskelig å sammenligne, nemlig fordeler på enkelte områder og det motsatte på andre.

For å komme tilbake til dette med begrensning av jordbruksproduksjonen, er det klart at det ikke er noe ønske fra min side, men jeg tror det er noe som kan komme frem. Jeg vil også si at når vi nå står overfor den situasjon at en rekke av våre næringer – også industri i sin alminnelighet, som her ikke er nevnt – vil komme i vanskeligheter, må det etter min oppfatning være riktig å vurdere det slik at vi ikke

skal bruke den knappe kapital vi sikkert får til disposisjon, på produksjoner som fra første stund må regnes med ikke å bli lønnsomme. Dette er ting som jeg har vanskelig for å se bort fra, det må være en realitet. Det er ubehagelig, men det er noe vi må se i øynene. I industrien er vi nødt til å kutte ut en hel del ting som vi mener vi ikke kan greie, og jeg tror det vil bli slik også i andre næringer.

For igjen å komme tilbake til jordbruksproduksjonen, er det klart at de vanskeligheter som man kan fjerne i jordbruket ved å subsidiere og holde et høyere prisnivå, overfører man direkte på konkurranseevnen i industrien og all øvrig næring, og det slår igjen tilbake i redusert kjøpekraft når det gjelder jordbruksvarer og alt. Saken er således ikke så helt enkel. Et typisk eksempel er situasjonen for fabrikkene som produserer hermetikk av bær, frukt og grønnsaker. Jo gunstigere vi gjør forholdene for fruktdyrkerne her i landet ved beskyttelse, jo vanskeligere vil man ha for å konkurrere med de foredlede varer. Det er omtrent det samme forholdet som med spinnerier og veverier og konfeksjonsindustrien, hvis det bygges opp en subsidieordning. Jeg tror derfor at man bør se litt lenger enn akkurat på den næringen man i øyeblikket diskuterer.

Når det så gjelder ønskeligheten av å ha et stort jordbruksareal, er jeg helt enig i at det er ønskelig. Det er bare spørsmål om i hvilken grad det er økonomisk mulig, for å si det på den måten. Men det er jo ikke lenge mellom hver gang vi hører i Stortinget hvordan vårt dyrkede areal reduseres på grunn av vegbygging, husbygging og hva det nå er for noe alt sammen, og at vi selv i de siste år ikke har klart å opprettholde vårt samlede jordbruksareal. Vi har altså litt å gå på i Finnmark og andre steder. Jeg tror at vi skal være forsiktige med på forhånd så å si å vedta at man skal foreta en produksjonsøkning på områder hvor vi ikke ligger absolutt gunstigst an.

Når det gjelder fisk og fiskeprodukter, tror jeg det er et område hvor vi har virkelig store muligheter. Jeg tror man har muligheter særlig på frossenfiskområdet, når man ser på hvordan hele kostholdet er i ferd med å forandres rundt om i verden ved at alt som heter middagsmat kommer så å si ferdig tilberedt inn i husene. Vi er riktignok ikke kommet så langt her i landet, men det er en utvikling som vil komme og som jeg tror ikke ligger fjernere i fremtiden enn at den er av interesse for vurderingen av disse planer. Og der tror jeg at kvaliteten vil være så avgjørende at jeg vil tillegge det avgjørende betydning for Norge å få så frie salgsmuligheter som mulig når det gjelder vår fisk. Jeg ville ikke være så redd for å få konkurranse. Selv en slik ting som landingsrett, muligens også etableringsrett, ville jeg ikke være så engstelig for som for at vi skulle måtte regne med toll for alle tider på f.eks. frossenfisk. Det er mulig jeg tar feil, men slik fortøner det seg altså for meg.

Når fiskeriministeren nå snakket nokså flott – unnskyld uttrykket – om dette med landing, transitt og etablering, og hvor langt man her ville gå, må jeg få lov til å spørre om ikke artikkel 16 gjelder generelt. Den blir vel ikke tatt opp som et spesialproblem for fiskerinæringen, den gjelder vel for all virksomhet? Sverige har jo allerede, etter hva fiskeriministeren sa, koblet inn spørsmålet om landing, transitt og etablering. Står vi da i den situasjon at disse spørsmål kommer inn – og de er for så vidt allerede kommet inn, det ser man når man leser artikkel 16, hvor det pekes på

at det skal være fritt for alle, og at alle lands borgere skal bli stillet likt i så henseende – er det en realitet som vi ikke kan se bort fra. Da er jeg tilbøyelig til å se det slik når det gjelder våre fiskeriproblemer både i dag og fremover, at problemene hos oss ligger i avsetningen. Og der vil jeg si at vi her i landet ikke har ofret tilstrekkelig på handelspolitikk og på omsetning, vi har sett for ensidig på at «selgerens marked» skal være. Fremtidig utnyttelse av våre muligheter i fisk står og faller med at vi ikke blir hindret i avsetningen. Jeg vil si at det skulle være hovedargumentet, med mange streker under, og så ville jeg heller fire litt på andre ting. Jeg tror at vi kvalitetsmessig vil ha lett for å hevde oss, men stenges vi ute ved hjelp av toll og importrestriksjoner, nytter det ikke hva vi enn foretar oss med hensyn til investering og utvikling, for da får vi ikke solgt allikevel. Jeg tror ikke at fiskehermetikken vil bli av så kolossal betydning fremover som etter all sannsynlighet dypfrosne varer vil bli. Det er vel og bra at man får hermetikken blant industrivarer og frivarer når det gjelder fisk, men jeg tror at man også skal legge stor vekt på frossenfisken. Jeg forstår at Regjeringen allerede har droppet ferskfiskeeksporten.

Statsråd Skaug: Nei, det er ikke tilfellet.

Ingvaldsen: Det var jo her valgt å «legge mindre vekt på det», var det visst det ble sagt. Vel, jeg tror heller ikke at det er så forferdelig viktig, alt tatt i betraktning. Det er i all fall ikke det viktigste problem for oss. Men det å få anledning til å selge f.eks. frossenfisk fritt, uten importrestriksjoner og uten toll, tror jeg er særdeles avgjørende.

Formannen: Jeg gir fiskeriministeren ordet til å oppklare visse misforståelser eller gi visse opplysninger.

Statsråd Lysø: I min redegjørelse ga jeg uttrykk for at vi i henhold til de generelle bestemmelser om industrivarer i et frihandelsforbund naturligvis må være klar over at når det gjelder de fiskevarer som kommer inn under begrepet industrielt bearbejdede varer, må vi regne med etablering. Men når det gjelder de andre fiskevarer – fersk, frossen, saltet, tørket fisk osv. – har vi ikke krevet å få dem med under industrielt bearbejdede varer. Vi har derimot gått inn for at det for disse varegruppens vedkommende skal opprettes en særavtale med det formål å redusere kvantitative restriksjoner, toll og avgifter. Det er det norske forslaget.

Ingvaldsen: Men motpartens stilling?

Statsråd Lysø: Jeg nevnte Storbritannias holdning, og når det gjelder en særavtale for fersk, rundfrossen, tørket, saltet fisk osv., slutter Sverige seg til de betenkeligheter som Storbritannia har gitt uttrykk for, og det er fra svensk side underhånden sagt at de da vil ta opp spørsmålet om landing, transitt til tredje land og fiskerigrensespørsmålet – det er de problemer som foreligger.

Ingvaldsen: Fiskerigrensespørsmålet kan vi vel ikke hindre blir tatt opp under forhandlingene?

Statsråd Lysø: Man regner fra norsk side at man muligens kan få med filet som industrivare uten at spørsmålene om landing, transitt og fiskerigrense blir brakt inn.

Statsråd Skaug: Det som er blitt nevnt fra britisk side, er at de i forbindelse med den målsetting å få full handelsfrihet for ferskfisk og frossenfisk vil ønske å drøfte problemet om at britiske fiskeres adgang til å fiske rundt den norske kyst ikke skal forverres i forhold til i dag. At de fremkommer med det synspunkt er slett ikke noe overraskende, da de jo har fått beskjed om hva det norske standpunkt er i fiskerigrensesaken. Forhandlingsmessig er det selvsagt ikke så helt enkelt å få godtatt vis-à-vis Storbritannia et standpunkt som betyr at 1) vi skal ha fri adgang til det britiske marked med frossenfisk og ferskfisk, og 2) at vi utvider fiskerigrensen til 12 mil.

Jeg vil for øvrig bare knytte en kort bemerkning til noe hr. Ingvaldsen sa, som jeg må si at jeg er helt enig med hr. Ingvaldsen i – det er meget gledelig å kunne være det en gang også! Det gjelder spørsmålet om jordbruksproduksjonens størrelse. Jeg er fullstendig klar over hvor farlig det er overhodet å snakke om disse spørsmål, og jeg vil derfor be om ikke å bli misforstått, men jeg tror hr. Ingvaldsen har vært inne på en vesentlig problemstilling når vi tenker på det hardere konkurranseklima vi kommer inn i. Om vi tenker oss ti år fremover, med en stigende befolkning og med endrede konsumvaner i den norske befolkning, vil naturligvis behovet for visse jordbruksvarer som frukt, grønnsaker, ost osv., bli større. Hvis vi da er i den situasjon at vi kan fremstille økte kvanta av disse varer bare ved hjelp av store kapitalutlegg og til høye priser, vil det selvsagt kunne bli en belastning på hele industriens konkurranseevne. Dette er sikkert et problem som man bør overveie. Jeg skulle tro at det på britisk og svensk side for så vidt er ut fra disse betraktninger man har inntatt det standpunkt at det stigende konsum delvis skal dekkes av import av billigere varer, som de da regner med å få fra Danmark. Vi sier at noe slikt prinsipp kan vi ikke gå inn på, men det kan jo være at det også kan bli et standpunkt som vi kan få visse vanskeligheter med på rent økonomisk grunnlag.

Meisdalshagen: Jeg brakte inn den svensk-danske avtalen fordi jeg trodde at vi i det forholdet kunne finne mye av problemer som var lik våre egne, slik at vi kunne undersøke om den løsningen som de er kommet fram til, kunne være tilfredsstillende også for oss. Det svenske jordbruket er jo trass i alt på mange måter svært likt vårt. De har flate jordvidder i sør og delvis også ellers, men de har også skogsbygder med sitt jordbruk, de har fjellbygder, de har små bruk og større bruk. Om det ikke er fullt ut de samme forholdene som i vårt land, har det svenske jordbruket i all fall mange av de samme problemene som jordbruket her i landet. Det viser seg da at de i stor utstrekning har tatt omsyn til dette i den svensk-danske

avtalen. Det kan være enkelte ting som ikke fullt og helt dekker de problemene vi har, og der vil det da være ganske naturlig at vi får inn i avtalen bestemmelser som kan løse disse problemene for oss i all fall i den første tiden framover. Jeg tror derfor at om vi ved de forhandlingene som nå skal finne sted, bygger på den svensk-danske avtalen, vil vi der ha utgangspunktet, og så får vi da foreta de suppleringer som en finner nødvendig.

Men jeg tror oppriktig talt også at hr. Ingvaldsen har mye rett i det han sa. Jeg tror at situasjonen i dag er den at vi må bygge på de retningslinjene som er lagt opp i St.meld. nr. 60, og så vil tiden vise hvordan vi etter hvert må innrette oss. Jeg tror ingen i dag kan si hvor mange endringer det vil bli nødvendig for oss å gjøre. Det vil vi først kunne ta stilling til etter hvert som vi kommer opp i de problemene som melder seg. Hverken på dette møtet eller på møtet i morgen vil vi kunne finne fram til en løsning på tilfredsstillende vis.

Jeg tror derfor det er riktig av oss i den nåværende situasjon at vi ikke låser oss fast til at vi ikke skal øke jordbruksproduksjonen på noen måte. Det er noe vi kan komme fram til i de framtidige forhandlinger, og jeg er overbevist om at det ikke vil være riktig å slå fast noe om det i dag. Dette er et viktigere spørsmål for oss enn for svenskene, for svenskene er i stor utstrekning kommet fram til full dekning når det gjelder jordbruksvarer. Når det gjelder korn, er vi her i landet kommet fram til en produksjonsfordeling slik at vi i dag importerer storparten av matkornet vårt. Det kunne produseres matkorn her i landet i større utstrekning hvis produksjonsfordelingen ble en annen enn den er nå.

Også på et annet område er vi i en annen situasjon enn Sverige. Sverige har i mange år stått foran løsningen av det som er et av de største jordbruksproblemene for oss. Det gjelder de små brukene, som de allikevel har i en viss utstrekning i Sverige også, men jeg kan ikke forstå annet enn at det er et av de største problemene som må løses i norsk jordbrukspolitikk dersom vi skal kunne få hevet levestandarden for jordbruksbefolkningen i den utstrekning vi gjerne vil. Og skal vi kunne løse problemet med å skape større enheter i jordbruket, er det ganske klart at vi ikke kan slutte med å nydyrke jord. Løsningen for uendelig mange av de små brukene er nettopp å få tilleggsjord, og jeg tror at situasjonen tvert imot kan bli den, hr. Ingvaldsen, at vi når vi ser den virkningen som disse avtalene fører til, kanskje må gå til en forsert dyrking av jord, og med større plan enn nå, nettopp for å løse problemene for de mindre brukene, og da til gjengjeld kanskje å legge ned mange av de brukene som er for tungdrevne i dag. Jeg er helt enig med hr. Ingvaldsen i at dette er et problem som det er nødvendig å drøfte. Dermed er det ikke sikkert at vi alle sammen på det nåværende tidspunkt er enige i de løsninger som hr. Ingvaldsen peker på, men det kan hende at vi etter hvert kommer mer og mer over i den retningen. Den utbyggingen det kan bli for industrien i vårt land, er også nokså avgjørende for hvor fort vi kan gå fram når det gjelder disse tingene.

Jeg er for min del stort sett enig i de retningslinjene som landbruksministeren pekte på – kanskje med det forbehold at hvis vi skal finne fram til en generell avtale, må vi alt på det nåværende tidspunkt være villige til å ta visse offer – om vi skal bruke det uttrykket også når det gjelder jordbruket, for til gjengjeld å oppnå noe

andre steder. Vi må se det hele i sammenheng og ta omsyn til fiskeriene, industrien og mange andre ting. Jeg tror at vi i alle tilfelle må forsøke å analysere de problemene som vi synes stabler seg opp for oss når vi skal forsøke å løse dette samlet, forsøke å finne fram til den løsningen som er den riktige, og ikke gjøre problemene større enn de er.

Jeg vil komme tilbake til en ting som jeg var inne på i mitt første innlegg. Det gjelder eksport av subsidierte jordbruksvarer. Jeg er av den oppfatning at det vil være helt ugjørlig å finne fram til skikkelige økonomiske forhold for jordbruket i Norden og innenfor «De sju» i det hele tatt hvis en skal drive og ødelegge markedet for hverandre ved kunstig nedsatte priser – enten det er dumpingpriser eller subsidierte priser, spiller det den samme rolle. Når det gjelder jordbruket, på samme måte som når det gjelder andre næringer, må en innenfor dette nye området forsøke å nå fram til den mest mulig rasjonelle produksjon i den utstrekning det kan forsvares sosialt, nasjonalt og på andre måter. Hvis dette samarbeidet skal føre til noe, må det være ved at vi kommer fram til rasjonelle løsninger som det har vært umulig å komme fram til innenfor det enkelte lands grenser, og det får vi bare til ved å være så romslige som vi kan forsvare, og ved å se realistisk og fordomsfritt på muligheten av å gjøre ting som vi kanskje ikke har hatt evne til å gjøre tidligere.

John Lyng: Denne debatt er jo i ganske stor utstrekning blitt en jordbruks- og fiskeridebatt. Jeg får da reservere meg på samme måte som hr. Ingvaldsen gjorde, ved å si at jeg ikke akkurat er noen utpreget spesialist på disse områder. Med den form hvori saken er forelagt oss, er det også bare rent umiddelbare reaksjoner vi kan gi uttrykk for, men det er enkelte ting jeg har lyst til å gå litt nærmere inn på.

For det første vil jeg i et ganske vesentlig punkt si meg enig med handelsministeren – og det er meg en stor glede for en gangs skyld å kunne si meg enig med handelsministeren. Det er ganske klart at det må være konsekvens i den generelle argumentasjon vi skal bygge på. Jeg tenker da ikke bare på den argumentasjon som våre forhandlere skal fremføre, men jeg tenker også på den offentlige meningsbrytning og meningsutveksling som må komme i forbindelse med disse saker. Når fiskeriministeren understreker at fiskehermetikken og gjerne også de produkter som ligger den forholdsvis nær, må behandles som industriprodukter, har han etter min mening fullstendig rett i det. Men det er like klart at hans argumentasjon vil føre til den konsekvens at den skaper visse vanskeligheter f.eks. for landbruksministerens argumentasjon.

Jeg kommer der inn på et punkt som hr. Borgen, hr. Kjøs og flere andre har vært inne på før, og som jeg tror vil reise visse akutte vanskeligheter, nemlig problemene for den norske konservesindustri i frukt, grønnsaker og bær. Det er, så vidt jeg forstår, et faktum at denne spesialindustri har vært gjenstand for en enestående determinert og energisk overinvestering i vårt land, idet vi har en lang rekke bedriftsenheter hvis nødvendighet det er vanskelig å overbevise seg om. Dette har ført til en konkurranse som, slik også hr. Kjøs var inne på, har hatt den konsekvens at det stadig var bedrifter som måtte innstille. Det er ganske rart at det er slik, fordi denne spesielle industri har vært en offentlig regulert industri i flere

årtier. Vi har jo en spesiallov som forbyr enhver etablering av nye bedriftsenheter på dette område uten offentlig autorisasjon, og vi har hatt denne spesiallov i årtier. Hvorfor det akkurat her er blitt en slik overinvestering, kan jeg ikke svare på – men det kan kanskje Landbruksdepartementet svare på. Faktum er i all fall at det har vært det. Jeg tror for øvrig at en vesentlig del av denne overinvestering skyldes samvirkeforetagender på mer lokal basis, men det vil kanskje hr. Meisdalshagen kunne svare på når han kommer tilbake. Det kan kanskje også i noen grad forklare en slik overinvestering. I hvert fall er det slik at man her har en i og for seg ganske verdifull industri med store investeringer som arbeider i en meget vanskelig balansesituasjon, og jeg tror hr. Kjøs og hr. Borgen har rett i at det ikke skal store forskyvninger til i denne balansesituasjon før man skal få føle meget pinlige virkninger. Hvor enig jeg må si meg i fiskeriministerens argumentasjon når det gjelder hermetikk, og hvor enig jeg må si meg i handelsministerens argumentasjon når det gjelder konsekvens i argumentene, tror jeg derfor at vi her får et akutt problem å håndtere.

Så kunne det være fristende å ta opp litt av den debatt av mer generell karakter som man har streifet inn på om hele vår jordbruksnæring. Der vil jeg for mitt vedkommende si at jeg tror ikke at vår generasjon, som to ganger har opplevet en fullstendig avsondring, og som to ganger stort sett har vært henvist til hva vårt eget jordbruk kunne skaffe oss, noen gang vil ta skritt til en innskrenking av vår jordbruksproduksjon. Jeg tror ikke at vi noen gang for alvor vil overveie en lavere forsyningsprosent enn den vi nå har. Og skal man bygge på at man skal opprettholde denne selvforsyningsprosent og kanskje også øke den noe, kommer man jo inn på det forhold som også hr. Borgen aksentuerte – nemlig at det er et ledd i hele vår utbygging av jordbruket at vi for de varer hvor produksjonen beveger seg rundt om selvforsyningsgrensen, litt over og litt under, må falle tilbake på en viss eksport av subsidierte varer. Jeg føler meg derfor på samme måte som hr. Borgen, meget beroliget ved at punkt e i Landbruksdepartementets notat bare gjelder *import* av dumpingvarer og subsidierte varer, og at det er det Landbruksdepartementet finner «relativt ubetenkelig». Men jeg kan tenke meg at mottagerne av denne erklæring om hva man vil finne relativt ubetenkelig, kan stusse litt når det samtidig tas forbehold om at vår egen eksport av subsidierte varer ikke skal gå inn under denne relative ubetenkelighet. Jeg skal ikke blande meg bort i statsråd Løbaks vanskelige sirkler. Jeg vil bare si at jeg er ikke sikker på om denne norske erklæring om at man gjerne er med på å hindre import av subsidierte varer, skal avgis med en så voldsom entusiasme i første omgang, før man får oversikt over hvilke motargumenter den kan gi de andre i hende.

Dette var noen helt midlertidige og foreløpige reaksjoner. Jeg går ut fra at denne sak senere vil komme tilbake til komiteen i andre former, slik at man kan få diskutere den grundigere.

Røiseland: Hr. Ingvaldsen har sjølvsagt rett i at subsidiane til sume næringer blir tyngsler for andre folkegrupper. Det nyttar ikkje å diskutere det. Det er vel òg truleg at etter som tida går og konkurransen blir skarpere, så blir det vanskelegare og

vanskelegare å gje subsidiar. Difor meiner eg at ein fornuftig måte å investere på nett er å byggje ut jordbruket, rasjonalisere det slik at det kan greie seg med så små subsidiar som det i det heile er råd. Kan hende vi ein dag mest må avvikle dei, det veit vi ikkje. Men då er eg ikkje lenger samd med hr. Ingvaldsen, for eg meiner at ein av dei mest effektive måtar å rasjonalisere jordbruket vårt på, og å gjere det levedygtig, er nett ved nydyrking. Eg kan ikkje skjønne det er noko som er meir effektivt enn det i dei fleste høve – i mange høve i alle fall. Det vil bli sagt at nydyrkinga aukar produksjonen. Ja, folketalet vil vel òg auke og konsumet vil auke, og dertil kjem at vi har då nokså stort hol å fylle både når det gjeld korn og kraftfôr, der vi for ein stor del er avhengige av utlandet. Eg synest at ved ei fornuftig ordning måtte ein kunne greie dette.

Eg bad elles om ordet for å seie litt om fiskeripolitikken. Det var serleg eit spørsmål. No arbeider vel Regjeringa med budsjettet, og ein har kanskje ikkje lov å spørje om noko før ein får det i Stortinget, men eg reiser likevel spørsmålet. Kva i all verda vil ein gjere med subsidiane til torskefiskeria? Det er vel nokre og tjue millionar kroner der, og det er vel klårt at fiskeria treng dei sårt. Det er vel ikkje noko å seie på det. Men det må vere heilt livsfarleg å yte det over statsbudsjettet i denne situasjonen? Det var berre det.

Statsråd Skaug: Jeg kan få nevne at dette er også et spørsmål som er blitt reist under disse drøftelser, et motargument som vi har fått.

Reinsnes: Det er klart at en må se samlet på disse forhandlinger også når det gjelder jordbruk og fiskerier. Stort sett er de sideordnet. Med hensyn til fiskeriene har jeg ikke noe særlig å bemerke til fiskeriministerens redegjørelse, idet jeg er helt enig i de betraktninger han der gjorde gjeldende. Jeg forstår at det er stort sett den linje departementet og Regjeringen vil følge under forhandlingene når det gjelder fiskeriene.

Jeg vil bare understreke den store fordel det er at fiskevarer kommer med under industrielt bearbejdede varer, og det må gjøres mest mulig for at også Storbritannia godkjenner filet som industrivarer og at man også får det marked. Det ligger store muligheter for fiskerinæringen på dette område.

Jeg vil understreke de betenkeligheter som det er gjort oppmerksom på også fra fiskerorganisasjonene når det gjelder spørsmålet om landing og transitt av fisk i Norge. Det vil medføre store konsekvenser for fiskeriene, så det må bli ordnet på en fullt ut betryggende måte. I det spørsmålet tror jeg man må være varsom, men jeg forstår at det ikke vil komme på tale.

Statsråd Skaug: Det foreligger som et problem for oss.

Reinsnes: Når det gjelder jordbruket, kan jeg si at jeg er enig i de betraktninger landbruksministeren har gjort. Jeg skal ikke gjenta de betenkeligheter som er nevnt, men jeg forstår at det stort sett er enighet om de linjer som er lagt opp der. Derimot må jeg også ta mine forbehold når det gjelder det hr. Ingvaldsen uttalte

om mindre dyrking av jord. Jeg vil også henvise til det landbruksministeren sa om at Nord-Norge på langt nær er selvforsynt på det område. Det er klart at der ligger problemet i at det er for små bruksenheter. Man må fram til større bruksenheter hvis det skal bli lønnsomhet i jordbruket. Da er en av utveiene å fulldyrke så mye jord at det kan bli lønnsomme bruksstørrelser for en familie. På det punkt er jeg enig med hr. Røiseland, men jeg er jo klar over at som hr. Meisdalshagen sa, må dette sees i sammenheng med de øvrige spørsmål.

Borgen: Jeg satt og tenkte på noe av det samme som hr. Røiseland var inne på. Det må være litt betenkelig at en som det delvis har vært antydnet i all fall, setter interessene for fiskeriene og jordbruket opp mot hverandre all den tid dette dog gjelder to næringer som begge har subsidier og som begge har sine rent spesielle vanskeligheter. Det kommer jo av at dette er matvareproduksjon og av de rent spesielle forhold som gjelder på verdensmarkedet med hensyn til matvarer. Det produseres på små enheter under langt mindre kontrollerbare forhold enn ved produksjon i industrien. Derfor må en ha for øye at her er det særegne forhold som en er nødt til å ta hensyn til.

Jeg er helt enig med hr. Meisdalshagen i hans resonnement når det gjelder nødvendigheten av at vi prøver å utvide størrelsen på våre bruk, at en av den grunn er nødt til å forbeholde seg adgang til å drive nydyrking for å få større enheter, for på den måten etter hvert å kunne produsere mer og mer rasjonelt og derfor billigere. Jeg legger også vekt på det moment hr. Lyng nevnte om det beredskapsmessige hensyn selvfølgelig. Folketilveksten vår gjør at vi trenger en større produksjon. Men ut fra nettopp det samme resonnement er jeg helt uenig med hr. Meisdalshagen i at vi skulle legge den svensk-danske avtale til grunn, og bruke den som mønster for det vi kunne gå inn på.

Hr. Meisdalshagen nevnte selv et argument som gjør at en må se helt forskjellig på det i Norge og Sverige, nemlig at svenskene er selvforsynt med korn f.eks., mens vi har det veldige underskudd å dekke. Svenskene har, så vidt jeg oppfatter den svensk-danske avtale, ikke bare fraskrevet seg å kunne dekke ved egen produksjon det som befolkningsøkningen og konsumøkningen i det hele tatt foranlediger, men har faktisk forpliktet seg til å følge en linje med fortsatt og ytterligere begrensning av sin landbruksproduksjon. Jeg kan ikke skjønne at det på noen som helst måte er forsvarlig hos oss.

Når det gjelder det rent generelle problem mellom industri og jordbruk som hr. Ingvaldsen og handelsministeren fant hverandre så hjertelig i i dag, vil jeg på nytt minne om den spesielle forskjell det er mellom industriproduksjon og jordbruksproduksjon.

Selv om vi nå snakker om Danmark og at vi skal ha vår suppleringsimport derfra, må vi huske på at Danmark *konkurrerer* på verdensmarkedet og får sine priser i ganske betydelig grad avgjort etter de fluktasjoner som foregår på det underlige frie marked, nemlig verdensmarkedet for landbruksvarer, slik at der kommer det indirekte tilbake til oss.

Jeg vil i denne forbindelse også minne om, når en snakker om at vi kanskje er nødt til å droppe den del av beskyttelsen som kommer fram i form av subsidiert eksport, at selv danskene nå i den senere tid har begynt å treffe foranstaltninger for å få lignende beskyttelsestiltak som det vi har hatt en tid. De har også gått inn for og fått fastsatt en del faste priser for en del av sine jordbruksvarer. De er således allerede på vei for å skaffe seg en noe likeartet beskyttelse for sitt jordbruk vis-à-vis verdensmarkedet som vi har vært inne på. Jeg tror dette er et moment som man må være oppmerksom på når en skal forhandle med danskene. Jeg tror de også vil forstå at det har sine rent spesielle ikke bare landbruksmessige, men også næringsmessige vanskeligheter i det hele tatt for Norge å gi konsesjoner av noen særlig betydning for import av danske landbruksvarer.

Hareide: Eg har ikkje så svært mykje å seie på dette tidspunkt. Eg er stort sett samd i det som er gjort, og også samd med fiskeriministeren i den måten han har teke saka på, og i det heile den måten saka er handsama. I dag er det heile sjølvsagt svært uferdig, og vi ventar på å få lagt på vårt bord dei ulike problem. Det vi no kjem bort i, ser ikkje så lite problematisk ut, i alle fall for oss som står midt i denne næringa, når det no skal passast inn utover slik det må gjerast dersom det skal gå bra med oss. Det vert ikkje lett å løyse utetter, kan hende ikkje minst av den grunn at det er så pass skilde meiningar for tida i norsk fiskeripolitikk innetter. Det er nokså høge bølger som går, og det er ikkje lett å sitje i administrasjonen og skifte sol og vind der. Det er ikkje noka serleg misunningsverd stilling for den som er midt oppe i det i dag. Slik eg personleg ser det som er gjort til i dag, vil eg ikkje på nokon måte leggje stein til byrda. Dette er ei vanskeleg sak, og eg har tiltru til dei som handterer dette. Eg har ikkje sett anna enn at dei verkeleg har lagt godvilja til og freista finne fram til det offer som vi må vere viljuge til å gjere dersom vi skal nå fram.

Statsråd Lysø: Det er et par ting jeg gjerne vil komme litt nærmere inn på med noen få ord. Det er først hr. Ingvaldsens merknad om at fisken er så viktig i denne forbindelse at man om nødvendig – hvis jeg forsto ham riktig – må være villig til å gi motytelser, som etablering, landing osv. Det kan jeg langt på vei være enig med hr. Ingvaldsen i. Frossenfilet vil sikkert nok bli en av våre viktigste eksportartikler, derom kan det ikke være noen tvil. All utvikling på verdensmarkedet tilsier en slik betraktning. Og det er naturligvis ingen tvil om at det er av avgjørende betydning for de norske fiskerier at man får frossenfilet inn som frihandelsvare som industrivare.

For å gjøre det klart hvor vanskelig dette spørsmål er, vil jeg nevne at Fiskeridepartementet kalte næringens folk inn til et møte, hvor man fra departementets side ga en orientering om disse problemer, så langt de er kommet nå. Det var representanter for alle ledd, fra industrien, fra tilvirkningen, fra eksporten og fra fiskerne, alle sammen var representert. De ga også uttrykk for og erklærte seg enig i at det var overmåte viktig at man fikk fiskevarene med i et slikt frihandelsforbund. Men det som kom til uttrykk under dette møte, slik som det har gjort det tidligere, bl.a. i forbindelse med planen om en nordisk tollunion, det var det

at fra norsk side måtte man helst ikke gå inn på ytelser som forpliktet oss til å tillate etablering, landing, transitt til tredje land eller rettigheter innenfor en eventuell 12-milsgrense. Jeg nevner dette for at man skal være klar over at vi her står overfor overordentlig store vanskeligheter. På den ene side ønsker vi å få mest mulig, helst alle våre fiskeprodukter, inn i frihandelsområdet, men på den annen side har man de største betenkeligheter ved å være villig til å yte noe, være villig til å gå med på konsesjoner, som naturligvis de andre, i betraktning av at det skal være et reelt frihandelsforbund, mener må være deres soleklare rett.

Overfor en bemerkning fra hr. Borgen om at man har stilt disse to næringer, jordbruket og fiskeriene og deres problemer opp mot hverandre, vil jeg gjerne understreke som mitt syn at det er en vesensforskjell på de problemer man har i jordbruksnæringen og i fiskerinæringen, idet jordbruksnæringen i alt vesentlig omsetter sine produkter på innenlandsmarkedet, og – som det tidligere er sagt – er det en forutsetning at det skal kunne gis subsidiering til jordbruket for innenlandsk omsetning. Det er små kvanta som der må eksporteres, mens det når det gjelder fiskerinæringen forbrukes innenlands noe slikt som 15 %, de 85 % må vi ut av landet med, og vi gir ikke i dag, og har ikke gitt hittil, noen subsidiering til fiskeprodukter som forbrukes innenlands. De subsidier som vi måtte bruke, må vi bruke på vår eksport.

Det reiser meget viktige problem, som hr. Røiseland nevnte: Hva så i neste omgang? Når vi står overfor spørsmålet om å måtte gi avkall på subsidiene for å innpasse oss i et eventuelt europeisk frihandelsforbund, reiser det meget store problemer i relasjon til næringen. Jeg synes det er riktig å nevne disse problemer, for det er neimen ikke så enkelt å løse dem, og det er da også Regjeringen i høyeste grad oppmerksom på. Man vil forsøke så langt som mulig å få dette innpasset uten alt for store skadevirkninger for næringen. Hvilke resultater man kommer til, er det naturligvis ikke mulig å si i dag. Men det er svært viktig – jeg vil gjerne understreke det – for oss som arbeider med disse problemer, å få en reaksjon på disse spørsmål fra en sådan representativ forsamling som den utvidede utenrikskomite er som et organ for Stortinget. Man står jo også overfor å legge saken fram for Stortinget, det er jo der de videre avgjørelser skal treffes.

Wikborg: Jeg er helt enig i det fiskeriministeren sa om den uhyre store betydning det vil ha for oss om vi kan få frossen fisk inn som fri vare. Jeg er klar over at skal vi få det, må vi vel ofre noe, og da vil jeg be om at man setter opp en prioritetsrekke. Det er fire innrømmelser man ber om å få. Det er transitt, landing, etableringsrett og innrømmelser med hensyn til 12-milsgrensen. Jeg skulle gjerne se en prioritetsorden som viser hva som vil koste oss minst, og at man så i de forhandlinger som forestår, forsøkte seg frem med i all fall å kaste på bordet det som koster oss minst, og i det lengste unnlate å gi etter der hvor det koster oss mest.

Så er det en ting jeg vil advare mot. Jeg vet ikke hvorledes det vil komme til å gå borte i Saltsjöbaden, men jeg kan tenke meg at man vil begynne med å antyde muligheten av at vi kan få visse kvoter. Det vil jeg advare mot at man innlater seg på det i det hele tatt. Da blir for det første selve frihandelstanken nokså illusorisk,

for det annet åpner man adgang til mange omgøelser, og for det tredje avskjæres man på den måte fra adgangen til å delta i veksten i vedkommende markeder. Det vil kanskje i første omgang kunne se fint ut om vi kunne få kvoter for forskjellige fiskeprodukter, men i lengden vil vi ikke stå oss på det.

Så var det en ting til. Danskene har jo vært svært flinke med sitt jordbruk. Vi har hatt en langt vanskeligere stilling med fisken, ikke minst på grunn av de forestående engelske valg. Vi er jo også i den vanskelige situasjon at vi ikke kan stille den betingelse at vi sier at vi går bare med hvis vi får det og det i orden. Det kunne vel i grunnen danskene heller ikke – men de gjorde det – for den var vel illusorisk og helt urealistisk, den tanke at de skulle gå med De seks, for det hadde de ikke kunnet gjennomføre i sitt eget land.

Formannen: Venstre og de konservative i den danske riksdag gikk jo inn for tilslutning til De seks. Riktig nok var de ikke flertall.

Wikborg: Det var ingen politisk realitet i det, for de måtte ha gått til folkeavstemning, og den ville de aldri ha greidd. – Spørsmålet er hvor sterkt vi kan stå i forhandlingene. Vi kan jo ikke si at hvis vi ikke får fisken med, går vi ikke med, men der ber jeg Regjeringen om å innta en så sterk holdning som det er realpolitisk mulig, og som vi kan vise dekning for. Engelskmennene er lure forhandlere. De kan si i dag: Vi skal nok være snille og medgjørilige når valgene er over. Men vi har ingen garanti for det, og hvis vi har vedtatt konvensjonen før de engelske valgene, har vi ikke så meget å fare med. Det vi må håpe på, er at valgene kommer først, så vi kan få låst dette fast i konvensjonen.

Statsråd Skaug: Jeg vil gjerne nevne at det er en ganske stor forskjell mellom det danskene har oppnådd for jordbruksvarer, og det vi forsøker å oppnå for fiskevarene. Danskene har vis-à-vis Storbritannia oppgitt sitt prinsipielle forslag, at det skal være fri handel med jordbruksprodukter. De vil få en reduksjon av bacontollen, som er viktig for dem, - men den vil antagelig britene kompensere ved å øke subsidiene til det britiske jordbruk – og de har fått innrømmelser for visse ostesorter. De har ikke fått noe når det gjelder egg. Danskene har således oppgitt sitt prinsipielle standpunkt om fri handel for jordbruksprodukter for å få denne mindre løsning.

Vi har for så vidt også fått en løsning for en del av vårt fiskeriproblem, nemlig ved at vi vil få fritatt hermetikk, olje, fett og mel av fisk. Men vi holder fremdeles på å forsøke for fiskevarene å få til den prinsipielle frihet på markedet som danskene for sitt vedkommende har oppgitt for jordbruksvarene. Jeg tror det er nokså viktig å være klar over dette, for vi kunne redde i land uten vanskelighet det vi nå har, men vi er ikke fornøyd med det, og vi står av den grunn i en faktisk meget vanskeligere forhandlingsposisjon.

Et av våre vesentligste argumenter vis-à-vis britene er naturligvis den mangel på balanse som det nåværende opplegg gir hvis vi ikke får med fisk og fiskevarer. Vi har arbeidet en del med dette forslaget for å få et tallmessig materiale som kan

vide mangelen på balanse. Det er overordentlig vanskelig å spekulere med tall i en slik ting, fordi man jo ikke vet hvilke posisjoner man vil få etter hvert. Det at vi f.eks. gir opp tollbeskyttelse for en større prosentandel av den totale import enn Storbritannia gjør, behøver ikke nødvendigvis å være et bevis for at vi gir så meget mer enn Storbritannia. Den diskusjon skal jeg ikke ta opp her, men dette er nå vårt vesentligste argument, og det er også fra britisk side klart sagt fra at dette må vi gjøre noe med. Britene er enige med oss for så vidt, men de har visse vanskeligheter.

En vanskelighet ligger i selve tidsforløpet her. Jeg mener at vi må være realister og se at en eventuell øking av den norske fiskerigrense til 12 mil skaper et problem i denne forhandlingssituasjon, og medfører at det før de britiske valgene ikke er så enkelt å få drøftet disse tingene igjennom.

Men det kommer også det forhold til at FN skal ha sin sjøfartskonferanse til våren, og resultatene av denne ville jo også, hvis de hadde foreligget på et tidligere tidspunkt, vært av vesentlig betydning for hele saken. Nå kan vi ikke avvende resultatene av denne sjøgrensekonferansen, vi er nødt til å forsøke å få til en løsning for dette spørsmål, slik at det blir en del av en samlet avtale.

Man har i Saltsjöbaden sagt til oss fra britisk side at britene var villige til å ta inn i traktaten en bestemmelse om at dette spørsmål skulle behandles videre i organisasjonen, bl.a. nettopp fordi man her har et vanskelig tidsmoment for seg, men vi sa at det var ikke tilfredsstillende for vårt vedkommende, det kunne vi ikke godta.

Det det dreier seg om i Storbritannia, er en 10 prosents toll på frossen fisk og på fersk fisk. Det er ikke mer enn 10 prosent, og betydningen av å få til denne ordning ligger kanskje ikke i første rekke på det britiske marked, men den ligger i at den ordning vi får her, sannsynligvis vil bli et mønster for det som vil kunne oppnås senere, først overfor de andre i «De syv» og i neste omgang overfor hele Europa. Det er vesentlig ut fra dette synspunkt at vi har drøftet saken med britene. Det er jo et faktum at briteres samlede fangst av det som de kaller «white fish», ligger på omkring 700 000 tonn. Det er ikke langt fra det dobbelte av den norske fangst.

En av embetsmennene: Hos oss 600 000 tonn. *)

Statsråd Skaug: Med en egen fangst på 700 000 tonn og med en frossenfiskeeksport herfra som i år kanskje kommer opp i 2 000 tonn, vil det jo ta atskillige år før vår eksport til Storbritannia kan komme til å ødelegge forholdet for de britiske fiskere.

Saken har også der selvsagt en politisk side, som Mr. Maudling forklarte oss meget inngående, og han sa at det var eiendommelig hvor mange valgkretser man hadde i Storbritannia hvor fiskerne spilte en stor rolle.

For øvrig er, som sagt, denne 10 prosents tollsatsen i Storbritannia ikke så høy at den i seg selv skaper noe stort problem, men det er som et ledd i dette å finne en løsning for hele Europa at den er av stor betydning. Dessuten er naturligvis det

britiske marked et fremtidsmarked for frossen filet, som under et økende konsum vil kunne bli viktigere og viktigere.

-----
*) Note: Den norske fangst var: I 1956 490 099 tonn, i 1957 434 384 tonn, i 1958 451 561 tonn.

Hareide: Vi må rekne med at filetproduksjonen er under utvikling og vil auke etter kvart, og det ser ut til at ein vil samle seg om ferskfiskproduksjonen. Det er mykje lettare for mannskapa ombord å drive denne form for fiske. Som vi veit kjem mannskapstilhøva sterkt inn i biletet, så det er ikkje tvil om at det utviklar seg meir og meir mot ferskfisk- og filetproduksjon. Slik som filetproduksjonen blir driven i dag, er det ein industriproduksjon, fileten er eit industriprodukt. Det er derfor det er så mykje om å gjere for oss å få han inn under den grein som blir kalla for industriprodukt i denne samanhengen. Eg trur nok at filetproduksjonen om ikkje lenge vil bli av så stor verd at det kan vere avgjerande for lønsemnda i norsk fiskerinæring kva slag kår vi kan få for filetvarene.

Når det gjeld prioritetstilhøvet, som det var nemnt her, spørsmålet om kva ein skal ofre for å oppnå gode vilkår for fileten vår, er det sjølv sagt eit vanskeleg spørsmål. Men spørsmålet om fiskerigrense kjem vi vel ikkje forbi. Det har utvikla seg så langt, og det har vore sagt såpass mykje frå norsk side, at vi vel i grunnen veit så nokolunde kva det blir til i framtida. Der har vi då gjort eit overlag stort offer, dersom det blir slik som det er forutsagt. Det blir då det fyrste offeret som vi må gjere, og då vonar eg at vi slepp å gjere offer som t.d. å gå med på landing av utanlandske farty og foredling, for det ville vel kanskje bli det som var verre for oss.

Kjøs: Jeg vil bare et øyeblikk komme tilbake til jordbruksvarene. Forholdet i dag er at produksjonsomkostningene i jordbruket i ganske stor utstrekning påvirkes av den tollbeskyttelse som gis til den industri som arbeider på vårt hjemmemarked. Den er jo fort vekk oppe i 20 – 30 pst., og jordbruket er en stor forbruker både av maskiner og materialer til vedlikehold av driftsbygninger, ved siden av at det er avtager av alminnelige forbruksvarer. Når denne tollbeskyttelse blir nedbygget i frihandelsområdet, er det ganske klart at produksjonsutgiftene i jordbruket også vil gå noe nedover. Dette sammen med en rasjonell utbygging av produksjonsenhetene i jordbruket kan føre i den retning som hr. Røiseland var inne på, at jordbruket vil klare seg med mindre subsidier enn nå. Så man kan derfor ikke uten videre si at norsk jordbruksproduksjon i fremtiden vil virke til å senke konkurransevnen for norsk industri.

Man er i diskusjonen her også kommet inn på de mer langsiktige målsettinger for norsk næringsutbygging. Jeg vil da gjerne ha sagt at jeg er i sterk tvil om hvorvidt en ensidig utbygging av industri i landet er det som er det tryggeste på lang sikt. Alle land satser jo på sin industri, også de underutviklede land satser på industri, så vi jo må regne med at det kan bli temmelig trangt på eksportmarkedene når det har gått en tid fremover. Men mat er det for lite av i verden, og det kommer det til å bli for lite av i verden, så at vi da allerede i dag skal fastslå at vår

jordbruksnæring ikke skal utvikles utover det produksjonsvolum vi har i dag, mener jeg er ganske galt. Beredskapsmessig er det også helt utilfredsstillende. Vår forsyningsgrad er rent for liten som den er, og den vil forverres etter hvert som befolkningen øker, hvis vår jordbruksproduksjon blir stående stille, så jeg mener at det er en linje som man skal være svært forsiktig med å knesette nå.

Formannen: Etter som jeg ser at enkelte begynner å forlate møtet, vil jeg før jeg gir ordet til neste taler, ta opp til drøftelse spørsmålet om et videre møte. Ved underhåndsdrøftelser har jeg brakt på det rene at det er to muligheter. Den ene er å holde et møte i morgen fra kl. 9 – 13. Det mener handelsministeren han skal kunne klare trass i regjeringskonferanse, og det samme gjelder vel kanskje de to andre statsråder. Den annen mulighet er at man kunne ha et møte lørdag formiddag. Jeg overlater til komiteen å avgjøre to ting: om man finner det nødvendig med et nytt møte, og om det i tilfelle skal være i morgen eller lørdag. Det som er det greieste, er vel å ta et møte i morgen. Er det noen som er imot det? Hvis ingen uttaler seg imot, regner jeg med at det er enighet om at vi møtes i morgen kl. 9.

Hegna: Kan man da regne med å bli ferdig til kl. 13?

Formannen: Det man må kunne regne med, for statsrådene skal i regjeringskonferanse. – Jeg gir så ordet til de gjenstående talere som skal ha ordet på dette møte.

Utenriksminister Lange: Jeg vil bare ganske kort si litt om fiskerigrensen. Det har vært stillet spørsmål her om hvilken prioritetsordning man skal kunne stille opp for norske konsesjoner, og da ble fiskerigrensen nevnt blant de fire punktene som man måtte vurdere mot hverandre. På grunn av nettopp det tidsmomentet som handelsministeren her har redegjort for, er det under de aktuelle forhandlinger før den generelle avtale skal sluttes, ikke mulig overhodet å spille med vårt standpunkt til fiskerigrensen som noen forhandlingsgjenstand. Vi må holde absolutt på det standpunkt at vi på den internasjonale sjørettskonferansen vil arbeide for 6 mils territorialgrense og 12 mils fiskerigrense, med eksklusive rettigheter for kyststaten ut til de 12 mil. Hvis vi i forbindelse med en frihandelsavtale gir konsesjoner til britene forut for konferansen i Genève om sjørettsspørsmålene, kan vi skyte en hvit pinn etter en internasjonal avtale på det grunnlag. Derfor tror jeg vi realistisk må regne med at i den nåværende forhandlingssituasjon kan vi ikke svekke vårt prinsipielle standpunkt ved å bruke dette som et kort i forhandlingene. Noe annet er at hvis vi når frem og det blir oppnådd en slik avtale, så vil den bare etablere en *rett* for kyststatene til å gå ut til 12 mil og til å forlange eksklusive rettigheter. Det åpner fremdeles mulighet for enhver kyststat – og blant dem Norge – til, hvis man mener at det er nødvendig og riktig for å vareta viktige nasjonale interesser, å si at vi bruker vår rett, men vi er villige til å forhandle om i hvert fall tidsbegrensede konsesjoner innenfor 12-milsgrensen med de og de nasjoner som har fisket her hittil.

Men det kan vi overhodet ikke antyde før vi ser om det lykkes å nå frem på sjørettskonferansen.

Borgen: Et spørsmål til dagsordenen. For min del er det ingenting til hinder for å møte i morgen tidlig, men jeg har ingen mulighet for å sette meg mer inn i dokumentene i løpet av dagen, så jeg vil i tilfelle møte like lite forberedt som jeg har vært i dag. Og mitt spørsmål er om det er andre emner som fra Regjeringens side ønskes forelagt komiteen, og som den akter å ta opp, eller om diskusjonen skal fortsette på de temaene vi har arbeidet med i dag. I det siste tilfelle vil jeg spørre om det har noen hensikt at vi bruker morgendagen til et nytt møte, hvis det er flere enn jeg som ikke får anledning til å sette seg inn i hele dokumentmassen og studere i detalj de formuleringer osv. som foreligger.

Formannen: Saken er altså at det er forelagt komiteemedlemmene en god del dokumenter som man ikke har hatt tid til å lese før man kom hit. Regjeringen ville da gjerne at man skulle få anledning til å gjøre seg bekjent med disse dokumenter, og når de fleste går inn for å ha et møte i morgen kl. 9, må det jo være tanken at de da vil ha hatt anledning til å se på disse dokumenter. Det er jo beklagelig at hr. Borgen ikke har anledning til det. Men som mange av medlemmene av komiteen har sagt til meg, betinger et møte lørdag at en del av representantene må reise hjem og komme tilbake igjen, og det er valgengasjementer og det ene med det annet, så jeg tror nok at vi må holde fast ved å ha møte i morgen kl. 9.

Hønsvold: Jeg har dessverre ikke anledning til å komme på noe møte i morgen, og det spørsmål som jeg vil stille, vil jeg da gjerne få lov til å stille nå. Denne diskusjonen har jo praktisk talt utelukkende dreiet seg om jordbruket og fiskeriene. Jordbruket er opptatt av å få en konvensjonstekst som mest mulig hindrer import, mens fiskeriene er opptatt av å få en konvensjonstekst som bedrer deres eksportmuligheter. Og det er klart at de to tingene kan man jo snakke svært mye om. Jeg skal ikke si noe om det, men jeg vil bare komme med et spørsmål. Det står i bemerkningene til det konvensjonsutkastet som foreligger, på s. 12:

«Av særlig betydning er det at det for frihandelsforbundets vedkommende ikke har vært reist krav om særlige ordninger som tar sikte på å begrense den interne konkurransen i treforedlingsindustrien.»

Forleden dag leste jeg et telegram i «Aftenposten», hvori det sto at representantene fra Storbritannia, Sveits og Østerrike møter i Sverige med krav om at papir skal unntas fra frihandelsvarene, og at den østerrikske statsråden som møter, har påtatt seg å fremføre det kravet. Det er begrunnet med at disse tre landenes papirindustri ikke vil tåle konkurransen fra papirindustrien i Norge og Sverige. Jeg vil gjerne høre hva handelsministeren har å si til det krav som der blir reist. Jeg går ut fra at «Aftenposten»s melding er korrekt.

Statsråd Skaug: Dette er et krav som er reist fra papirindustrien i disse landene. Jeg så at det også sto at den østerrikske statsråd skulle legge dette frem

under møtet i Stockholm. Da vil det kunne komme til å vare nokså lenge til det synspunkt blir lagt fram, for det er overhodet ikke planlagt noe nytt statsrådsmøte før kanskje en gang i november. Men det er jo mulig at den embetsmann som møter fra Østerrike, vil si at dette kravet er kommet fra våre industrier. Det går jeg imidlertid ut fra ikke vil føre til noen ting, fordi dette har vært helt klart, og det har overhodet ikke vært reist spørsmål om noen unntaksordning hverken for papir eller for aluminium eller de andre elektrometallurgiske produktene som vi hadde problemer med i Paris. Papirindustrien i Storbritannia har i meget sterke ordelag gitt uttrykk for sin store bekymring. Det er på samme måten som mange industrier i mange av landene har gitt uttrykk for at de også gjerne ville ønske en unntaksordning. Alle vil gjerne ha et frihandelsområde hvor de får alle fordelene, men ikke behøver å gi noen innrømmelser. Det er nokså lett å forstå at så er tilfellet. Men at det her skulle foreligge noe fra den britiske, den østerrikske eller den sveitsiske regjering, tror vi ikke. Og hvis noe slikt skulle komme opp, ville det jo være skapt en helt ny situasjon, for da ville antagelig det hele måtte bryte sammen.

Hønsvald: Jeg går da ut fra etter handelsministerens uttalelse at et slikt eventuelt krav vil bli avvist fra norsk og svensk side.

Formannen: Er det andre som forlanger ordet før jeg hever møtet? Det er ikke skjedd. Så er det altså nytt møte her i morgen kl. 9.

Møtet hevet kl. 15.20.